

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminalistiky

Znalecké dokazování a expertiza v trestním řízení

(Expert evidence and expertise in criminal proceedings)

Bakalářská práce

VEDOUCÍ PRÁCE
doc. JUDr. Zdeněk Konrád, CSc.

AUTOR PRÁCE
Daniela Loudová

PRAHA
2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Loučkách, dne 29.8.2022

Daniela LOUDOVÁ

Anotace:

Tato bakalářská práce je zaměřena na činnost znalců v rámci znaleckého dokazování v trestním řízení. Pro pochopení dané problematiky jsou zde vysvětleny také pojmy dokazování a činnost orgánů v trestním řízení. Teoretická část dále definuje znalce ve smyslu fyzické a právnické osoby, kterou se rozumí znalecké ústavy a znalecké kanceláře. Daná oblast dále vysvětluje postavení znalce v trestním řízení, podmínky pro výkon znalecké činnosti a slib znalce, důvody přibrání znalce a jeho vyloučení, náležitosti, příprava a vypracování znaleckého posudku, jakož i jeho další využití v trestním řízení. Pro podporu teoretické části bakalářská práce obsahuje poutavé praktické příklady ze soudnictví a kriminalistické expertizy a je doplněna o názorové střety autorů v určitých problematikách.

Klíčová slova:

znalec, konzultant, ústav, expertiza, posudek, dokazování, soudnictví, zákon

Annotation:

The bachelor's thesis is focused on the activity of experts and expert evidence in criminal proceedings. It explains the concepts of evidence and the activities of authorities in criminal proceedings. The theoretical part defines an expert as a physical and legal person, which means expert institutes and expert offices. The given area explains the position of an expert in criminal proceedings, the conditions for expert work and the promise of an expert, the reasons for hiring and excluding an expert, requirements, preparation, elaboration of an expert opinion and its use in criminal proceedings. To support the theoretical part, there are included practical examples from the judiciary and criminological expertise, and the authors' clash of opinions on certain issues.

Keywords:

expert, consultant, institute, expertise, opinion, evidence, judiciary, law

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce, panu doc. JUDr. Zdeňkovi Konrádovi, CSc. za jeho cenné rady, věcné připomínky a odborné vedení této práce.

Obsah

Úvod.....	8
1. Historický vývoj soudního znalectví.....	10
2. Dokazování v trestním řízení.....	13
2.1. Vyhledávání důkazů.....	14
2.2. Provedení a procesní zajištění důkazů	15
2.3. Prověrka důkazů	15
2.4. Vyhodnocení důkazů	16
3. Znalecké dokazování v trestním řízení.....	17
3.1. Osoba znalce	18
3.2. Postavení znalců v trestním řízení	18
3.3. Znalec jako fyzická osoba	19
3.4. Znalec jako právnická osoba	20
3.4.1. Znalecká kancelář.....	20
3.4.2. Znalecký ústav.....	20
3.5. Jednorázová znalecká činnost.....	22
3.6. Podmínky pro výkon znalecké činnosti znalce a slib znalce	23
4. Konzultant	24
5. Náležitosti před podáním znaleckého posudku	25
5.1. Poučení znalce	25
5.2. Vyloučení znalce.....	26
6. Znalecký posudek	26
6.1. Znalecký posudek vs. odborné vyjádření.....	27
6.2. Náležitosti znaleckého posudku.....	28
6.3. Příprava znaleckého posudku.....	31
6.3.1. Další podklady pro vypracování znaleckého posudku	32
7. Náležitosti po podání posudku znalcem	33
7.1. Výslech znalce	33
7.2. Odměna znalce a náhrada hotových výdajů	33
8. Hodnocení a využití znaleckého posudku	35
8.1. Kritéria hodnocení znaleckého posudku	36

8.1.2. Důkazní význam (relevance) znaleckého posudku.....	37
8.1.3. Hodnocení věrohodnosti znaleckého posudku	37
8.2. Vady znaleckého posudku	40
8.2.1. Vady odstranitelné	40
8.2.2. Vady neodstranitelné	40
8.3. Názorový střet autorů v subsumpci hodnocení a využití znaleckého posudku	41
9. Expertiza	43
9.1. Problematika kriminalistické expertizy z hlediska objasnění pojmu	45
9.1.1. Kriminalistická expertiza jako samostatná věda	45
9.1.2. Kriminalistická expertiza jako společenská funkce plnící samostatnou roli při potírání zločinnosti.....	46
9.1.3. Kriminalistická expertiza jako jeden z druhů soudních expertiz, tj. jako jeden z pramenů důkazů.	48
10. Kriminalistický ústav Policie České republiky a jeho expertizní obory.....	49
10.1. Kriminalistická dokumentace	50
10.1.1. Kriminalistická audioexpertiza.....	50
10.1.2. Kriminalistická videoexpertiza.....	51
10.1.3. Kriminalistická počítačová expertiza	51
10.1.4. Kriminalistická fotografická expertiza.....	52
10.1.5. Kriminalistická topografická expertiza	52
10.2. Přírodovědné zkoumání	53
10.2.1. Kriminalistická chemická expertiza	53
10.2.2. Kriminalistická biologická expertiza	53
10.2.3. Kriminalistická genetická expertiza	53
10.2.4. Kriminalistická fyzikálně chemická expertiza	55
10.2.5. Kriminalistická antropologická expertiza	56
10.2.6. Kriminalistická entomologická expertiza	56
10.3. Kriminalistická daktyloskopie	57
10.3.1. Oddělení daktylodkopické identifikace osob	58
10.3.2. Oddělení identifikace daktyloskopických stop.....	58
10.4. Kriminalistické identifikace	59

10.4.1. Kriminalistická mechanoskopická expertiza.....	59
10.4.2. Kriminalistická defektoskopická a metalografická expertiza	59
10.4.3. Kriminalistická trasologická expertiza	60
10.4.4. Kriminalistická elektrotechnická expertiza	60
10.4.5. Kriminalistická balistická expertiza.....	60
10.4.6. Kriminalistická grafická expertiza.....	61
11. Zkušenosti ze znalecké praxe ve forenzní biomechanice	62
11.1. Kazuistika	65
11.1.1. Okolnosti události	65
11.1.2. Důraz na správnost formulace zadáných otázek znalci	69
12. Praxe ve znalecké činnosti.....	73
12.1. Účast znalce na místě ohledání.....	73
12.2. Účast znalce během vyšetřovacího pokusu.....	74
12.3. Účast znalce během rekonstrukce	77
13. Nehody v silniční dopravě	79
13.1. Podklady pro analýzu dopravní nehody	80
13.1.1. Ohledání a dokumentace dopravních nehod	81
13.2. Nehody s chodci, cyklisty a motocyklisty	82
13.3. Technický experiment znalce.....	83
13.4. Technická prohlídka vozidla.....	84
13.5. Technická analýza vzniku a průběhu nehody	84
13.6. Meze možností znalecké analýzy	86
14. Řešení otázek nekvalitních znaleckých posudků	88
Závěr.....	95
Seznam použitých pramenů.....	95

Úvod

Dokazování pomocí expertiz prostřednictvím znalců je dnes již nepostradatelnou součástí trestních řízení. Bez nich by orgány činné v trestním řízení sotva byly schopny objasnit skutečnosti, které jsou klíčové pro usvědčení pachatele a spravedlivé rozhodnutí soudu. Právě pro svou důležitost, pestrost a zájem o problematiku nejen odborné, ale i laické veřejnosti, jsem si zvolila téma své bakalářské práce ve znění: "Znalecké dokazování a expertiza v trestním řízení".

Znalci jsou odborníci v oblasti různých oborů od dopravy přes strojírenství, písmoznalectví, ekonomiku, zdravotnictví až po sociální vědy. Tento výčet je samozřejmě pouze orientační, okruh specializovaných oborů je mnohem rozsáhlejší. Dá se říci, že kolik studijních zaměření existuje, tolik oborů ve znalectví může (a mělo by) být. A protože ani policisté, kteří prověřují a objasňují události trestných činů, ani soudci, jejichž úkolem je rozhodnout ve věci, nemají potřebné odborné vědomosti, je nezbytné pro naplnění účelu jejich poslání v mnoha případech požádat o pomoc znalce.

Znalecká činnost je nelehká a na kvalitě jejich posudků v mnoha ohledech závisí různé okolnosti. Neodmyslitelně se zde odráží odvedená práce orgánů činných v trestním řízení, v první řadě pak práce policistů na místě činu a vyšetřovatelů trestné činnosti, kteří poskytují podklady znalci pro vypracování znaleckých posudků. Bohužel v závislosti na různých faktorech nejsou vždy tyto podklady kvalitní.

Cílem této práce je nechat nahlédnout čtenáře do problematiky expertiz, jakož i problémů, které mohou při znalecké činnosti nastat. Ve stěžejní části bude tohoto cíle dosaženo pomocí kazuistiky a případů ze znalecké praxe, a také otevřením tématu nekvalitních znaleckých posudků, které jsou doplněny názory a komentáři autora práce.

Bakalářská práce je rozdělena do čtrnácti kapitol. Obsahuje stručný přehled historického vývoje soudního znalectví, objasnění a vymezení základních pojmů nezbytných pro pochopení procesu získávání důkazů a samotného dokazování, dále je zde vysvětleno, kdo je osobou znalce, jaké podmínky musí splnit pro výkon své

znalecké činnosti a jaké má postavení v trestním řízení. Práce dále vysvětlí problematiku kriminalistické expertizy a seznámí čtenáře s jednotlivými kriminalistickými expertizami, kterými se zabývá Kriminalistický ústav Policie České republiky se sídlem v Praze.

1. Historický vývoj soudního znalectví

*"Odborné znalosti z oblasti věd, umění a řemesel se v trestním procesu mohly uplatnit teprve tehdy, když samotný rozvoj těchto oblastí mohl poskytnout státním orgánům nové a účinné instrumenty usnadňující boj proti zločinnosti"*¹

Prakticky po celý starověk a středověk se trestní řízení obešlo bez zapojení odborníků pro odhalování a stíhání trestných činů. Bylo to způsobeno relativní jednoduchostí společenského života, primitivními způsoby páchaní trestné činnosti a rovněž nízkou úrovní vědy a techniky. Přestože středověké právníúpravy ještě neznají obecný pojem důkazu znalcem, přecijen byl v tomto období patrný posun, přesějí ve 13. století, kde byly zaznamenány případy, kdy zkušený notáři vystoupili před soudem za účelem podání posudku při podezření z falšování listin. Stejně tak bylo možné se již setkat s přibíráním lékařů při ohledání mrtvol pro zjištění příčin smrti, neměli však postavení znalců, nýbrž svědků.

V roce 1532 byl pro říši německou vydaný Hrdelní řád Karla V. (Constitutio Criminalis Carolina). Jedná se o zákoník, který stanovil jisté povinnosti, např.:

- přibrat učence z oboru lékařství v případech, kdy je souzen lékař pro lehkomyšlné léčení (čl. 134)
- přibrat "znalé osoby" v případech, kdy se obžalovaný hájí stavem nutné obrany (čl. 143)
- přibrat "znalé osoby" v případě náhlých úmrtí (čl. 146)
- přibrat chirurga při soudním ohledání mrtvoly (čl. 149)

Dalšími trestními zákoníky, které užívaly dokazování za pomoci znalých osob platných na území Čech a Moravy byly:

¹ MUSIL, Jan. *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy*. Monographia XX. Univerzita Karlova Praha, 1974, s. 11.

- Hrdelní řád Jozefa I. z roku 1707,
- Hrdelní řád Marie Terezie z roku 1768,
- Obecný řád soudní kriminální Josefa II. z roku 1788,
- Rakouský trestní zákoník z roku 1803.

Podstatou výše uvedených trestních zákoníků však bylo inkviziční nazírání na dokazování, které bylo ovlivňováno římským právem a právem kanoickým (náboženským). Veškeré dokazování bylo redukováno na osobní výpovědi obžalovaného a svědků, kdy byla prosazována zásada, že úplný důkaz mohl být podán pouze doznáním a svědectvími. Dokazování indiciemi mohlo sloužit pouze k tomu, aby na jejich základě mohl být obžalovaný podroben tortuře (mučení), která byla ve středověku a raném novověku běžnou součástí vyšetřování světských a církevních soudů a měla dosáhnout přiznání obviněného. Znalec v těchto dobách nebyl pokládán za samostatný zdroj důkazu, nýbrž za nástroj v rukou soudce.

Na konci 18. a v první polovině 19. století se v souvislosti s rozvojem vědy a techniky začíná v trestním řízení stále častěji objevovat „znalá osoba“, kdy vzhledem k větší složitosti všech forem společenského, hospodářského a kulturního života, nebyl soudce – právník čím dál častěji schopen posoudit různé okolnosti trestného činu na základě svých všeobecných a právnických znalostí, nýbrž byl nucen povolávat odborníky.

Ve 2. polovině 19. století a v mnohem větší míře ve 20. století, došlo k lavinovitému rozvoji vědy a techniky. Ty vedly k tomu, že se účast odborníků na trestním procesu stala pravidelným úkazem, a znalecký posudek se tak stal samostatným druhem soudního důkazu. Nová koncepce znaleckého dokazování se prosadila v trestním řádu č. 119/1873 ř.z. Tento trestní řád stál na stanovisku všeobecné znalecké povinnosti. Jako znalec byl povinen působit každý, kdo byl soudem přibrán. Podle zákona č. 113/1895, civilní soudní řád, měly znaleckou povinnost osoby, které vědu, umění, řemeslo nebo živnost, jejichž znalost byla předpokladem vyžádaného posudku, provozovaly veřejně ke své obživě, nebo které byly zapsány ve stálých seznamech znalců. Koncem 19. a začátkem 20. století se utvářejí relativně nezávislé

forenzní disciplíny, jakými jsou například soudní lékařství, soudní psychiatrie, soudní chemie a později soudní psychologie.

Výše uvedený trestní řád č. 119/1873 ř.z. již znal dvě kategorie znalců:

1. Znalce trvale ustanovené u soudu pro určitý obor (znalce stálé),

2. Znalce ustanovené pro určitý případ.²

Stálí znalci měli být přibráni přednostně, byli ustanovováni u okresních, krajských a vrchních soudů, a byli zapsáni do seznamů, které měly povahu veřejných listin. Zákon. č. 119/1873 byl platný až do roku 1950.

Na přelomu 19. a 20. století americký soudce Learned Hand prohlásil: "*Nikdo nemůže popřít, že právo by mělo nějakým způsobem využívat specializovaných znalostí, pokud to efektivně může pomoci při řešení sporu*"³

Pod vlivem pozitivistických směrů (zejména školy antropologické a sociologické), byla chápána koncepce znalce jako vědeckého soudce (iudex facti). Zakladatel antropologické školy Cesare Lombroso a Italský pozitivista Enrico Ferri přisuzovali mimořádnou důležitost znaleckému prvku v trestním řízení. Ferri například uvádí, že je třeba upustit od "sentimentální fáze" řízení trestního procesu založeného na hodnocení důkazu soudce podle vnitřního přesvědčení, kterou navrhoval nahradit "vědeckou fází", v níž dominantní roli bude hrát znalec. Pozitivisté zastávali názor, že soudce, který je rovněž právníkem, není schopen správně zhodnotit znalecký posudek a je tedy závislý na názoru znalce. Znalec se proto měl podílet přímo na rozhodování soudu.⁴

² MUSIL, Jan. *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy*. Monographia XX. Univerzita Karlova Praha, 1974, s. 29.

³ BĚLOHLÁVEK, J. Alexander a Renáta Hátová. *Znalci v mezinárodním prostředí v soudním řízení civilním a trestním v rozhodčím řízení a investičních sporech*. První vydání. Nakladatelství C. H. Beck Praha, 2011. ISBN 978-80-7400-395-0, s. 1.

⁴ MUSIL, Jan. *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy*. Monographia XX. Univerzita Karlova Praha, 1974, s. 11-14.

2. Dokazování v trestním řízení

Dokazováním se v trestním právu procesním rozumí postup orgánů činných v trestním řízení, který je v současné právní úpravě upraven ustanovením § 89 – § 118 zákona č. 141/1961 sb., o trestním řízení soudním (dale jen trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Dokazování je vedle rozhodování nejdůležitější procesní činností orgánů činných v trestním řízení, a to z toho důvodu, že umožňuje zjistit skutkový základ pro jejich rozhodování a pro další postup tak, aby mohl být splněn účel trestního řízení uvedený v § 1 tr. řádu. Představuje složitý komplex procesních postupů orgánů činných v trestním řízení a jiných subjektů, ve kterém jsou obsaženy jejich teoretické odborné poznatky a mnohaleté praktické zkušenosti.

Orgány činnými v trestním řízení se dle § 12 odst. 1 trestního řádu rozumějí soud, státní zástupce a policejní orgán.⁵

Dokazování v trestním řízení je významné zejména z toho důvodu, že jde o jedinou cestu, kterou si orgány činné v trestním řízení mohou a musejí obstarat skutkový podklad pro své rozhodnutí. To, do jaké míry se orgánům činným v trestním řízení na základě úplnosti a správnosti zjištěných a získaných podkladů podaří prokázat skutek, je důležité pro výsledek celého trestního řízení a správnost a spravedlivost rozhodnutí. Neúspěšnost trestního řízení bývá velmi často zdůvodňována právě stavem důkazní nouze.⁶

Právě veškeré okolnosti týkající se skutku, který je předmětem trestního řízení, jsou předmětem dokazování. Ať už se jedná o místo, čas, způsob či okolnosti jeho spáchání, jakož i okolnosti vztahující se k příčinné souvislosti, následku nebo formě zavinění. Na tyto otázky je nezbytné získat odpovědi pro stanovení závěru, zda takový skutek byl, nebo nebyl spáchán. Dále je třeba vyhledat, zajistit a prověřit důkazy, které nasvědčují tomu, že pachatelem daného skutku je opravdu osoba

⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v posledním znění.

⁶ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 1.

obviněná, nebo tímto způsobem jeho vinu vyvrátit.⁷

Důkazem je každý přímý a nepřímý poznatek, který orgán činný v trestním řízení získal o předmětu dokazování z kteréhokoliv důkazního prostředku v průběhu procesního dokazování, např. výslech, listinné a věcné důkazy atp. Náležitosti, které mohou sloužit jako důkaz, jsou uvedeny v § 89 odst. 2, z.č. 141/1961 Sb., kdy jedním z uvedených důkazních prostředků je také znalecký posudek, který je rovnocenný ostatním důkazům. Je tedy právem, ale i povinností všech orgánů činných v trestním řízení, přistoupit k hodnocení znaleckého posudku ve vztahu k výsledkům celého dokazování, což znamená, že soud není výsledky znaleckého posudku striktně vázán, protože ani znalecký posudek a priori nepožívá větší důkazní síly (viz. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky spis. zn.: 4 Tz 101/2009).⁸

2.1. Vyhledávání důkazů

První fáze dokazování představuje vyhledání důkazů orgány činnými v trestním řízení, i když vyhledat a předložit důkazy může také obviněný, případně poškozený, což vyplývá z § 89 odst. 2 tr. řádu, kdy každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Naopak skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal sám orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.⁹ I přes toto oprávnění stran trestního řízení, je uvedená fáze dokazování stále především činností orgánů činných v trestním řízení, čímž je realizována zásada vyhledávací podle § 2 odst. 5 trestního řádu.¹⁰ Zásada vyhledávací je zásadou oficiality a legality v oblasti dokazování, což znamená, že orgány činné v trestním řízení konají v trestním řízení z úřední povinnosti. Jak tedy

⁷ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 7.

⁸ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 19-20.

⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v posledním znění.

¹⁰ *Iurium wiki: Dokazování v trestním řízení* [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: wiki.iurium.cz/w/Dokazování_v_trestním_řízení.

z výše uvedeného vyplývá, podle zásady vyhledávací orgány činné v trestním řízení objasňují okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, proti níž se řízení vede, i bez návrhu stran. Orgány činné v trestním řízení tedy postupují v souladu se svými právy a povinnostmi, které jim ukládá trestní řád.¹¹

2.2. Provedení a procesní zajištění důkazů

Další fází v procesu dokazování je provedení a procesní zajištění důkazů. Jedná se o samotné opatřování důkazů důležitých pro trestní řízení. Jsou to v podstatě informace, které si orgány činné v trestním řízení opatřují v souladu se zákonem, z nichž dále čerpají skutečnosti relevantní pro objasnění věci. Jde například o výsledky obviněného či svědka, ohledání (místa, věci), rekonstrukce, vyšetřovací pokus atp.¹² V případě, že by takovýto důkaz nebyl získáný zákonnou cestou, či by jeho získání nebylo provedeno procesně správně, mohl by být z konečného rozhodování o vině a trestu úplně vyloučen.¹³ Orgány činné v trestním řízení tyto informace následně zapíší do protokolu podle ustanovení § 55 trestního řádu.

2.3. Prověrka důkazů

Prověrkou důkazů orgán činný v trestním řízení ověřuje, zda se zjištěné skutečnosti skutečně mohly odehrát. Například v případě svědka dopravní nehody, který ve své výpovědi uvádí, že ze své pozice, kde se v danou dobu nacházel, přesně

¹¹NOVOTNÝ, František a kol. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, s. 41.

¹²*Iurium wiki: Dokazování v trestním řízení* [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: wiki.iurium.cz/w/Dokazování_v_trestním_řízení.

NOVOTNÝ, František a kol. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, s. 41.

¹³FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 3.

viděl její průběh. Jedná se tedy o ověření, zda mohl svědek opravdu vnímat událost tak, jak o ní vypověděl.¹⁴ Pro úplnost, věrohodnost a spolehlivost důkazu je důležité zjistit, zda je mezi takovýmto důkazem a dalšími zjištěnými skutečnostmi vzájemná spojitost s okolnostmi případu. Prověрку důkazů provádí orgán činný v trestním řízení již od okamžiku, kdy tyto důkazy začne vyhledávat, a zjišťuje tak jeho kvalitu a význam.¹⁵

2.4. Vyhodnocení důkazů

Vyhodnocení důkazů je vrcholem dokazování, které je upraveno ustanovením § 2 odst. 6 trestního řádu, kdy představuje hodnocení důkazů orgánů činných v trestním řízení podle jeho vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Zásada volného hodnocení důkazů předkládá orgánům činným v trestním řízení prověřit každý vyhledaný důkaz nejen jednotlivě, ale následně i ve vzájemných souvislostech. Cílem je zjistit případné rozpory mezi nimi, zjistit jejich příčiny, a v případě, že je to možné, tyto rozpory odstranit. Důkazy se vyhodnocují na základě závažnosti, zákonnosti a pravdivosti. S takto získanými důkazy je poté povinnost soudu v rámci zjištěných okolností případu zhodnotit předložený znalecký posudek s ostatními získanými důkazy. V zásadě volného hodnocení důkazů hraje roli logické uvažování a vnitřní přesvědčení orgánů činných v trestním řízení, které se opírá o právní pořádek, právní vědomí a o všestranné hodnocení důkazů i vzájemných souvislostí případů. Vnitřní přesvědčení je dáno rozumovou a zkušenostní složkou a pomocí soudů a úsudků se podílí na procesu hodnocení důkazů. Zákonně získaný důkaz je pak ten, který byl získán procesním postupem a v souladu s právními předpisy, pouze takový důkaz lze

¹⁴*Jurium wiki: Dokazování v trestním řízení* [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: wiki.iurium.cz/w/Dokazování_v_trestním_řízení.

¹⁵NOVOTNÝ, František a kol. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, s. 3.

uplatnit v procesu trestního řízení. Aby mohl být důkaz považován za zákonný, a tedy pro praxi přípustný, musí splňovat všechny tyto požadavky:

- vycházejí především ze základních zásad trestního řádu a nejsou trestním řádem výslovně zakázány,
- získávají se pomocí nich nové skutečnosti důležité z trestněprávního hlediska, nebo se podle tohoto hlediska prověřují skutečnosti již dříve zjištěné,
- při jejich provádění jsou dodržovány záruky, které zajišťují zákonnost úkonů, které jsou v trestním řádu výslovně uvedeny, zejména pak záruky na zabezpečení práva obviněného na obhajobu,
- hodnověrnost skutečností, které byly získány kriminalistickými metodami, musí být možné kdykoliv prověřit, včetně prověření jinými prostředky, které jsou v zákoně výslovně uvedeny,
- těmito metodami dokazované skutečnosti a zákonnost postupu je možné hodnotit podle všeobecných zásad trestního řízení,
- jsou to pouze takové metody, které stojí na přísně vědeckém charakteru a jsou tak objektivně způsobilé vést k poznání objektivní pravdy v trestním řízení.¹⁶

3. Znalecké dokazování v trestním řízení

O znaleckém dokazování v trestním řízení platí předpisy trestního řádu, zejména § 105 až § 118. Pokud jde o hlavní líčení, platí též ustanovení § 210 až § 215. Postavení znalců v trestním řízení je odvozeno z ustanovení § 12 odst. 6

¹⁶ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 3.
NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, s. 246 – 247.

trestního řádu, kde je vymezeno, kdo může být stranou v trestním řízení. Trestním řádem je také upraven postup při provádění důkazů.

3.1. Osoba znalce

„Je-li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení znalce. V přípravném řízení přibírá znalce ten orgán činný v trestním řízení, jež považuje znalecký posudek za nezbytný pro rozhodnutí, pokud byla věc vrácena k došetření, státní zástupce, a v řízení před soudem předseda senátu. O přibrání znalce se vyrozumí obviněný a v řízení před soudem též státní zástupce. Jiná osoba se o přibrání znalce vyrozumí, je-li k podání znaleckého posudku třeba, aby tato osoba něco konala nebo strpěla.” (§ 105 z. č. 141/1961 Sb.)¹⁷

Znalec je tedy osoba, která má zvláštní odborné znalosti získané svým vzděláním a praktickou činností, díky nimž může soudu svým znaleckým posudkem objasnit skutkový stav věci, ke kterému sám pro neznalost dané problematiky nemá šanci bez pomoci odborného znalce proniknout. Znalec musí dále splňovat zákonné podmínky pro výkon znalecké činnosti, kdy musí být zapsán v seznamu znalců pro příslušný obor a také musí být nestranný a mít odbornou úroveň znalostí, aby jím vypracovaný posudek mohl být použit jako důkaz v trestním řízení.¹⁸

3.2. Postavení znalců v trestním řízení

Postavení znalců v trestním řízení je vymezeno zákonem a v současné době

¹⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v posledním znění.

¹⁸ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 27.

je upraveno: zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním ve znění pozdějších předpisů (trestním řádem) a zákonem č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Výkon znalecké činnosti je pak upraven ve vyhlášce č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti. Znalečné je upraveno vyhláškou č. 504/2020 Sb., o znalečném. Seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů je pak upraven vyhláškou č. 505/2020 Sb.

Činnost znalce je v českém právním systému, zejména pak v trestním řízení, postavena na níže uvedených bodech:

- znalec není v trestním řízení procesní stranou,
- znalec nemá procesní postavení svědka,
- v trestním řízení je výsledek znalecké činnosti prováděn podle speciálního ustanovení
- v případě vypracovaného vědomě nepravdivého posudku musí být každý znalec poučen o následcích z toho vyplývajících (naplnění skutkové podstaty trestného činu křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek dle ust. § 346 zákona č. 40/2009 Sb.)
- znalec má v souvislosti s vypracováním znaleckého posudku právo na zvláštní součinnost orgánů činných v trestním řízení
- znaleckým vypracovaným posudkem je zvláštním druhem důkazu v trestním řízení,
- znalec nemůže být obeznámen se skutečnostmi týkajícími se trestní věci jako svědek, či jako zúčastněná osoba v době, kdy má posudek vypracovat. S těmito skutečnostmi se seznamuje zásadně až dodatečně v rámci trestního řízení¹⁹.

3.3. Znalec jako fyzická osoba

Jedná se o osobu zapsanou do seznamu znalců, znaleckých kanceláří a znaleckých ústavů (dále jen "seznam znalců"), která složila znalecký slib bez výhrady

¹⁹ CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-42-3, s. 155-156.

do rukou ministra spravedlnosti.

3.4. Znalec jako právnická osoba

Dle zákona o znalcích jsou právnické osoby vykonávající znaleckou činnost děleny na znalecké kanceláře a znalecké ústavy.

3.4.1. Znalecká kancelář

Znaleckou kancelář se rozumí obchodní korporace podle zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích²⁰, příkladem může být akciová společnost nebo společnost s ručením omezeným. Podmínkou dle ust. § 6 odst. 1 písm. a) zák. o znalcích je, že znalecká kancelář musí mít alespoň dva znalce oprávněné k výkonu znalecké činnosti v dané specializaci, oboru a odvětví, pro které si podala žádost o zápis do seznamu znalců. Dle ust. § 6 odst. 2. zák. o znalcích může být znalec zaměstnancem, společníkem nebo členem pouze jedné znalecké kanceláře, takový znalec není oprávněn vykonávat současně znaleckou činnost samostatně.

K podání znaleckého posudku může orgán činný v trestním řízení dle § 109a tr. řádu přibrat také znaleckou kancelář. Znalecká kancelář, která byla přibrána k podání znaleckého posudku, podá znalecký posudek písemně. V něm označí znalce, který posudek vypracoval a může být v případě potřeby jako znalec vyslechnut. Podmínky pro výkon znalecké činnosti znalecké kanceláře jsou uvedeny v § 6 odst. 1 písm. a) až g) zákona o znalcích. Na znaleckou kancelář a znalce, který znalecký posudek vypracoval, se přiměřeně použijí ustanovení § 105 až § 109 trestního řádu.

3.4.2. Znalecký ústav

Znaleckým ústavem se dle § 7 odst. 1 písm. a) z. č. 254/2019 Sb. rozumí

²⁰ Obchodními korporacemi se dle ust. § 1 odst. 1 až 3 zákona č. 90/2012 Sb., *o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)* rozumí obchodní společnosti (dále jen „společnost“) a družstva. Společnostmi jsou veřejná obchodní společnost a komanditní společnost (dále jen „osobní společnost“), společnost s ručením omezeným a akciová společnost (dále jen „kapitálová společnost“) a evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení. Družstvy jsou družstvo a evropská družstevní společnost.

vysoká škola nebo její součást, veřejná výzkumná instituce, státní podnik, ústav, organizační složka státu, vnitřní organizační jednotka této složky nebo osoba veřejného práva. Dle dle § 7 odst. 1 písm. b) z. č. 254/2019 Sb. vykonává vědeckovýzkumnou činnost v příslušném oboru a odvětví a případně specializaci alespoň po dobu 3 let bezprostředně předcházejících dni podání žádosti o zápis do seznamu znalců. Nezbytnou podmínkou pro vznik znaleckého oprávnění znaleckého ústavu je dle § 7 odst. 1 písm. c) zákona o znalcích, že bude vykonávat znaleckou činnost pomocí alespoň 1 znalce oprávněného k výkonu znalecké činnosti ve stejném oboru a odvětví a případně specializaci, pro které si podal žádost o zápis do seznamu znalců, nebo prostřednictvím osob zapojených do vědeckovýzkumné činnosti v příslušném oboru, odvětví, případně specializaci. Další podmínky pro vznik znaleckého oprávnění znaleckého ústavu jsou uvedeny v § 7 odst. 1 písm. d) až j) zákona o znalcích, například bezúhonnost, odpovídající materiálně technické vybavení, vypracovaná pravidla pracovních postupů zajišťujících řádný výkon znalecké činnosti, stanovený postup vnitřními předpisy a další.

K podání znaleckého posudku může policejní orgán nebo státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu dle § 110 trestního řádu ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení, přibrat znalecký ústav k podání znaleckého posudku nebo přezkoumání posudku podaného znalcem, přičemž si o tomto rozhoduje orgán činný v trestním řízení sám dle svého posouzení. Jedná se i o případy, kdy si ve složité otázce odporují dva znalecké posudky, kdy na základě argumentace a vysvětlení znalci a vzájemným zhodnocením znaleckých posudků, není možné dospět ke spolehlivému závěru vypovídajícím o skutečném stavu věci.

Znalecký ústav podá posudek písemně. V něm označí osobu nebo osoby, které posudek vypracovaly a mohou být v případě potřeby jako znalci vyslechnuty. Takovou osobou však nesmí být ten, kdo podal znalecký posudek, který je přezkoumáván znaleckým ústavem. Je-li třeba přibrat znalce dva dle § 105 odst. 4, může znalecký posudek podat jeden znalecký ústav, ale znalecký posudek musí vypracovat dvě osoby.

3.5. Jednorázová znalecká činnost

Jak již bylo výše uvedeno, naše právní úprava je postavena na znalcích zapsaných v příslušném seznamu (tzv. registrovaných znalcích). Jsou však situace, kdy v seznamu znalců není pro daný obor, odvětví či specializaci zapsán žádný znalec, nebo zapsán je, avšak z různých objektivních důvodů nemůže znalecký posudek zpracovat (např. důvody pro vyloučení znalce dle § 18 zákona č. 254/2019 Sb.), nebo by podání posudku znalcem bylo spojeno s nepřiměřenými náklady nebo obtížemi (§ 26 odst. 1, zák. č. 254/2019 Sb.). V těchto případech mohou orgány činné v trestním řízení ustanovit znalce ad hoc, kdy se jedná o fyzickou osobu vykonávající jednorázově znaleckou činnost, která není zapsána v seznamu znalců. Tuto osobu smí ustanovit pouze orgán činný v trestním řízení, jakákoliv jiná procesní strana, např. obžalovaný či jeho obhájce, takovouto osobu ustanovit nemůže. Znalce ad hoc lze přibrat pouze ve výjimečných případech a teprve poté, kdy není z některých důvodů možné přibrat znalce ze seznamu znalců.²¹

Je důležité od sebe odlišit pojmy znalec a expert, ačkoli je mnohdy laická veřejnost chybně zaměňuje:

„Expert je odborník, znalec, specialista, který podává vyjádření, posudek o odborné otázce. Takový je překlad latinského výrazu a z toho vychází i pojmy expertiza, odborný, znalecký posudek. V naší kriminalistické literatuře se tento termín objevuje od konce 50. let s překladem sovětských učebnic kriminalistiky. Trestněprocesní terminologie však tento termín nepřevzala a zůstala u pojmu znalec. V žádném případě nelze ztotožňovat pojem znalec s pojmem expert. Dříve se v kriminalistické terminologii používalo označení kriminalistický expert k označení pracovníka instituce specializované na kriminalistickou expertizu (OKTE, KÚP).

²¹ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 30-33, 45 a 47. Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech v posledním znění.

Postupně se od tohoto označení upouští a nahrazuje pojmem kriminalistický znalec.”²²

3.6. Podmínky pro výkon znalecké činnosti znalce a slib znalce

Znalcem může být dle § 5 odst. 1 písm. a) až h) z.č. 254/2019 Sb. fyzická osoba, která je odborně způsobilá k výkonu znalecké činnosti v daném oboru a odvětví a případně specializaci, pro které má být zapsána. Dále musí být bezúhonná, má odpovídající materiálně technické zázemí a přístrojové vybavení, které dává záruku řádného výkonu znalecké činnosti, je plně svéprávná, nebyla v posledních 3 letech před podáním žádosti o zápis potrestána pokutou ve výši nejméně 100.000 Kč za některé přestupky uvedené v ustanoveních § 39 až § 41 zákona č. 254/2019 Sb., nebo které v posledních 5 letech před podáním žádosti o zápis nebylo zrušeno oprávnění vykonávat znaleckou činnost podle § 14 odst. 1 písm. e) zákona č. 254/2019 Sb. Znalcem může být dále fyzická osoba, která není na základě pravomocného rozhodnutí soudu v úpadku, má kontaktní adresu na území České republiky, a po splnění těchto podmínek složila bez výhrady do rukou ministra spravedlnosti slib. Slib znalce uvedený v § 5 odst. 2, zákona č. 254/2019 Sb., zní:

„Slibuji, že při své znalecké činnosti budu dodržovat právní předpisy, že znaleckou činnost budu vykonávat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nezávisle a nestranně, že budu plně využívat všech svých znalostí a dbát o jejich rozvoj a že zachovám mlčenlivost o skutečnostech, o nichž jsem se při výkonu znalecké činnosti dozvěděl.“²³

²² VICHLENDÁ, Milan. *Kriminalistika*. Karviná, 2011. Studijní opora. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., s. 271. [online]. [cit. 4.11.2021]. Dostupné z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>.

²³ Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech v posledním znění.

4. Konzultant

Pojem „konzultant“ se v trestním řízení vyskytuje ve dvou naprosto odlišných významech. Setkáme se s nimi jak v ust. § 157 odst. 3 trestního řádu, tak v ust. § 23 zákona o znalcích.

Podle § 157 odst. 3. tr. řádu může státní zástupce nebo policejní orgán v závažných a skutkově složitých věcech využít odborné pomoci konzultanta, který má znalost ze speciálního oboru, jehož znalost se dotýká určitých odvětví, které mají vztah k v prověřované trestné činnosti (např. bankovníctví, účetnictví, pojišťovnictví či technické disciplíny). Činnost konzultanta v tomto smyslu není orientována k objasnění věci a nenahrazuje znalce a znaleckou činnost. Ve své podstatě je poradcem policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci v orientaci u odborných, specifických otázek, kterým uvedené orgány neumí a ani nemohou porozumět. O přibrání konzultanta se sepíše úřední záznam, ve kterém se uvede jeho jméno a příjmení, pracovní zařazení nebo funkce a skutečnosti, z nichž je patrné, v jakém oboru má konzultant speciální znalosti. Dále se v úředním záznamu uvede důvod jeho přibrání, jakož i rozsah jeho zaměření konzultací.²⁴

Podle § 23 zákona o znalcích je znalec, vyžaduje-li to povaha věci, oprávněn přibrat se souhlasem zadavatele konzultanta k posuzování zvláštních dílčích otázek. Tato okolnost spolu s důvody, které k ní vedly, musí být uvedena ve znaleckém posudku. Toto oprávnění je však spíše výjimkou z obecného pravidla uvedeného v § 1 odst. 4 zákona o znalcích, který stanoví, že znalec vykonává znaleckou činnost osobně.²⁵

²⁴ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 39.

ŠACHL, Jindřich, Zora Šachlová, Richard Mitáš. *Soudní znalectví v silničním provozu*. 1. vydání. Policejní akademie České republiky v Praze, 2020. ISBN 978-80-7251-508-0, s. 18.

Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním* v posledním znění.

²⁵ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 39.

Zákon č. 254/2019 Sb., *o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech* v posledním znění.

5. Náležitosti před podáním znaleckého posudku

5.1. Poučení znalce

Přesto, že v ust. § 106 trestního řádu není výslovně uvedeno, že znalec musí být poučen již před podáním znaleckého posudku, vyplývá tato povinnost z ust. § 211 odst. 5 tr. řádu:

"Místo výslechu znalce lze číst protokol o jeho výpovědi nebo jeho písemný posudek, jestliže znalec byl před podáním posudku poučen podle § 106, nejsou pochybnosti o správnosti a úplnosti posudku a státní zástupce i obžalovaný s tím souhlasí".²⁶

Pokud by znalec nebyl poučen před podáním znaleckého posudku, je možno tento nedostatek zhojit doplňujícím výsledkem znalce, v rámci kterého by byl poučen. Pokud znalec provede úkony potřebné k přípravě a zpracování znaleckého posudku před tímto poučením, nejedná se o vadu znaleckého posudku.

Dle ust. § 106 tr. řádu musí být znalec v předvolání upozorněn na následky v případě, že se nedostaví, (§ 66 trestního řádu) a na povinnost bez odkladu oznámit skutečnosti, pro které by byl vyloučen nebo které mu jinak brání být ve věci činný jako znalec. Znalec musí být též poučen o významu znaleckého posudku z hlediska obecného zájmu, a o trestních následcích křivé výpovědi a vědomě nepravdivého znaleckého posudku. Toto se vztahuje i na znalce, který podal posudek na základě žádosti některé strany podle § 89 odst. 2 trestního řádu. Povinnost poučit znalce se vztahuje i na výslech zpracovatele znaleckého posudku ústavu.²⁷

²⁶ Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním v posledním znění.

²⁷ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 73.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v posledním znění.

5.2. Vyloučení znalce

Dle § 18 z. č. 254/2019 nesmí znalec provést znalecký úkon, jestliže lze mít důvodnou pochybnost o jeho nepodjatosti pro jeho poměr k věci, účastníkovi řízení nebo jeho zástupci, zadavateli, orgánu veřejné moci, který znalecký posudek zadal nebo provádí řízení nebo při jiném postupu správního orgánu, kde má být znalecký posudek použit. Jakmile se znalec dozví o skutečnosti, pro kterou nesmí provést znalecký úkon, oznámí ji bezodkladně zadavateli. Ustanoví-li znalce orgán veřejné moci, pak tento orgán rozhodne, zda je znalec v dané věci z podání znaleckého posudku vyloučen. Toto ustanovení o vyloučení znalce se použije obdobně i pro konzultanta.²⁸

6. Znalecký posudek

Znalecký posudek je výsledkem znalecké činnosti, kterou se ve smyslu zákona rozumí znalecká činnost před státními orgány, na které přešly úkoly státních orgánů, jakož i znalecká činnost prováděná v sovislosti s právními úkony občanů nebo organizací, podává se zpravidla v písemné formě, výjimečně ústně do protokolu. Ve stručné formě musí zachycovat celý průběh a výsledky zkoumání včetně vyvozených závěrů, kde jsou obsaženy odpovědi na položené otázky. Proces opatření znaleckého důkazu a náležitosti znaleckého posudku, jsou stanoveny právními předpisy.²⁹

²⁸ Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech v posledním znění.

²⁹ ŠACHL, Jindřich, Zora Šachlová, Richard Mitáš. *Soudní znaleství v silničním provozu*. 1. vydání. Policejní akademie České republiky v Praze, 2020. ISBN 978-80-7251-508-0, s. 12.

6.1. Znalecký posudek vs. odborné vyjádření

Odborné vyjádření a znalecký posudek jsou dva různé důkazní prostředky, avšak odborné vyjádření v jednoduchých případech trestního řízení nahrazuje znalecký posudek a svou povahou se mu do značné míry podobá.³⁰ Za stávající právní úpravy však vyplývá přednost odborného vyjádření před znaleckým posudkem, kdy znalecký posudek lze vyžádat až tehdy, pokud se nelze spokojit s odborným vyjádřením³¹, jak je uvedeno v § 105 odstavec 1 trestního řádu:

"Je-li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení znalce. V přípravném řízení přibírá znalce ten orgán činný v trestním řízení, jež považuje znalecký posudek za nezbytný pro rozhodnutí, pokud byla věc vrácena k došetření, státní zástupce, a v řízení před soudem předseda senátu. O přibrání znalce se vyrozumí obviněný a v řízení před soudem též státní zástupce. Jiná osoba se o přibrání znalce vyrozumí, je-li k podání znaleckého posudku třeba, aby tato osoba něco konala nebo strpěla." ³²

Odborné vyjádření na rozdíl od znaleckého posudku obsahuje zpravidla jen stručný úvod, výstižný závěr a úřední razítko s podpisem zpracovatele. Nepopisují se zde použité metody a prostředky, ani výsledky dílčích zkoumání.³³

³⁰ ŠACHL, Jindřich, Zora Šachlová, Richard Mitáš. *Soudní znalctví v silničním provozu*. 1. vydání. Policejní akademie České republiky v Praze, 2020. ISBN 978-80-7251-508-0, s. 16.

³¹ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 52.

³² Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním* v posledním znění.

³³ MUSIL, Jan, Zdeněk Konrád a Jaroslav Suchánek. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004-xxiii. ISBN 80-7179-878-9, s. 312.

6.2. Náležitosti znaleckého posudku

Formální náležitosti znaleckého posudku jsou uvedeny v § 28 zákona č. 254/2019, zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a § 39 až § 54 vyhlášky č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti. Z hlediska obsahu je pro orgány činné v trestním řízení důležité, aby znalec v odpovědi na položenou otázku zároveň uvedl, jakým způsobem se k uvedené odpovědi dopracoval a jakými úvahami se při hledání odpovědi na položenou otázku řídil.³⁴

Znalecký posudek musí obsahovat tyto náležitosti:

Titulní stranu, která obsahuje:

- označení znalce a zadavatele znaleckého posudku,
- číslo jednací zadavatele znaleckého posudku, pokud je zadavatelem orgán veřejné moci a pokud jej zadavatel znalci sdělil,
- označení „znalecký posudek“ a číslo položky, pod kterou je znalecký posudek zapsán v evidenci posudků,
- stručný popis předmětu znaleckého posudku,
- obor a odvětví, případně specializace, ve kterých má být podán znalecký posudek,
- číslo vyhotovení a celkový počet vyhotovení, pokud se znalecký posudek podává v listinné podobě, a
- datum zpracování znaleckého posudku.
- Titulní strana znaleckého posudku může obsahovat též údaj o počtu stran znaleckého posudku včetně příloh.

³⁴ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 54.

- Pokud se znaleckým posudkem přezkoumává jiný znalecký posudek, titulní strana obsahuje též údaj o této skutečnosti a údaj, který znalecký posudek se přezkoumává.
- Znalec uvede číslo položky, pod kterou je znalecký posudek zapsán v evidenci posudků, ve formátu stanoveném vyhláškou č. 503/2020 Sb.

Zadání znaleckého posudku, které obsahuje:

- odbornou otázku zadanou zadavatelem znaleckého posudku,
- údaj, pro jaké účely má být znalecký posudek použit,
- skutečnosti sdělené zadavatelem, které mohou mít dle jeho názoru vliv na přesnost závěru znaleckého posudku.

Při kladení otázek znalci se orgány činné v trestním řízení řídí níže uvedenými zásadami:

- ✓ musí být srozumitelné a směřovat k meritu věci,
- ✓ nesmí vybočovat z technické (odborné) proveditelnosti, přijatelnosti a kompetence znalce,
- ✓ nesmí předjímat právní hodnocení věci,
- ✓ při stanovení otázek a úkolů znalci je třeba zvažovat míru jejich obecnosti a konkrétnosti,
- ✓ otázky a úkoly nesmí znalce nutit překračovat jejich kompetenci,
- ✓ znaleckým zkoumáním nelze napravovat vadný postup orgánu činného v trestním řízení,
- ✓ znalce nelze úkolovat k provedení takových úkonů, k jejichž provedení je příslušný pouze orgán činný v trestním řízení.

Pokud zadavatel nesdělil znalci žádnou skutečnost, která může mít vliv na přesnost závěru znaleckého posudku, znalec to uvede v zadání znaleckého posudku.

Výčet podkladů, který obsahuje:

- popis postupu znalce při výběru zdrojů dat,
- výčet vybraných zdrojů dat a jejich popis.

Pokud znalec nemohl ověřit věrohodnost zdroje dat, uvede ve výčtu podkladů též tuto skutečnost a uvede též skutečnosti, pro které nemohl ověření provést.

Nález, který obsahuje detailně popsané zkoumané objekty znalcem, kde uvede postup a výsledky zkoumání s označením použitých metod a prostředků zkoumání (včetně dokumentačních, jimiž jsou např. ilustrace postupu a průběhu znaleckého zkoumání, kde znázorní i výsledky zkoumání). V nálezu znalec také odůvodní výběr použitých metod a prostředků zkoumání, v případě vhodnosti uvede také vědecká východiska, o která opírá své závěry. V nálezové části posudku znalec také uvede, zda došlo k poškození či zničení objektu zkoumání. Pokud si znalec opatřuje nebo vyhotovuje srovnávací vzorky sám, popíše způsoby, jakými je opatřil.

Posudek, který obsahuje popis postupu znalce při analýze dat a výsledky analýzy dat.

Odůvodnění v rozsahu umožňujícím přezkoumatelnost znaleckého posudku, které obsahuje interpretaci výsledků analýzy dat a kontrolu postupu znalce podle § 52 písm. a) až e) vyhlášky č. 503/2020 Sb.

Závěr, který obsahuje citaci zadané odborné otázky a odpověď na ni. Pokud podklady nebo metoda neumožňují vyslovit jednoznačný závěr, znalec uvede v závěru též podmínky jeho správnosti nebo jiné skutečnosti snižující jeho přesnost.

Znalecký posudek, který je v písemné formě, musí být znalcem podepsán. Pokud je znalec zapsán v seznamu znalců, musí být opatřen **otiskem znalecké pečeti** a tzv. **znaleckou doložkou**.

Je-li to možné, měl by znalecký posudek obsahovat také **přílohy potřebné k zajištění přezkoumatelnosti znaleckého posudku**. Podaný znalecký posudek musí být úplný, pravdivý a přezkoumatelný.³⁵

6.3. Příprava znaleckého posudku

Jak je uvedeno v ust. § 107 trestního řádu, znalci, který je pověřen úkonem, se poskytnou potřebná vysvětlení ze spisu a vymezí se jeho úkoly. Přitom je třeba dbát toho, že znalci nepřísluší provádět hodnocení důkazů a řešit právní otázky. Znalci také lze dovolit nahlédnout do spisů nebo se mu spisy zapůjčí v případě, že je to k podání posudku nutné. Znalci může být též dovoleno, aby byl přítomen při výslechu obviněného a svědků a aby jim kladl otázky vztahující se na předmět znaleckého vyšetřování. V odůvodněných případech se znalci umožní, aby se zúčastnil provedení i jiného úkonu trestního řízení, pokud takový úkon má význam pro vypracování znaleckého posudku. Znalec může také navrhnout, aby byly jinými důkazy nejprve objasněny okolnosti potřebné k podání posudku.

V případě, že je znalec přibráný k podání znaleckého posudku o příčině smrti nebo o zdravotním stavu zemřelé osoby, je oprávněn vyžadovat zdravotnickou dokumentaci týkající se takové osoby, v ostatních případech může zdravotnickou dokumentaci vyžadovat za podmínek stanovených zvláštním zákonem dle § 65 odst. 2 písm. i), z.č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách: Do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi mohou bez jeho souhlasu nahlížet, jestliže je to v zájmu pacienta

³⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk Konrád a Jaroslav Suchánek. *Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání*. Praha: C. H. Beck, 2004-xxiii. ISBN 80-7179-878-9, s. 312.

CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-42-3, s. 209.

Zákon č. 254/2019 Sb., *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech* v posledním znění.

Vyhláška č. 503/2020 Sb., *Vyhláška o výkonu znalecké činnosti*.

nebo jestliže je to potřebné pro účely vyplývající z tohoto zákona nebo jiných právních předpisů, a to v nezbytném rozsahu, soudní znalci ve zdravotnických oborech a osoby se způsobilostí k výkonu zdravotnického povolání, které byly pověřeny vypracováním znaleckého posudku znaleckým ústavem nebo znaleckou kanceláří, poskytovatelem nebo zdravotnickým pracovníkem, v rozsahu nezbytném pro vypracování znaleckého posudku pro potřebu trestního řízení nebo pro řízení před soudem podle jiných právních předpisů.³⁶ Znalci se zpravidla uloží, aby posudek vypracoval písemně. Posudek se na náklady obhajoby doručí také obhájci.

6.3.1. Další podklady pro vypracování znaleckého posudku

Znalec se ve svém posudku nemůže opírat o zjištění, které sám učinil na místě činu. V případě, že znalec potřebuje k podání posudku doplnění nebo prověření údajů z místa činu, musí navrhnout orgánu činnému v trestním řízení provedení ohledání ve smyslu § 113 tr. řádu. Znalci může být též dovoleno, aby byl přítomen při výslechu obviněného dle § 91 tr. řádu a svědků dle § 101 tr. řádu a aby mu kladl otázky, které se vztahují k předmětu znaleckého vyšetřování. V odůvodněných případech se znalci umožní, aby se zúčastnil i jiného úkonu trestního řízení, pokud má takový úkon význam pro vypracování znaleckého posudku. Jedná se např. o ohledání ve smyslu § 113 tr. řádu, vyšetřovací pokus dle § 104 písm. c) tr. řádu nebo rekonstrukci dle § 104 písm. d) tr. řádu.³⁷

V případě, že znalci orgán činný v trestním řízení výše uvedené zamítne, je třeba, aby znalecký posudek vypracoval pouze na základě spisového materiálu, který má znalec k dispozici. Pokud zamítavé stanovisko orgánu činném v trestním řízení bude mít za následek neschopnost zodpovězení na některé otázky položené znalci, znalec pak při zpracovávání znaleckého posudku v jeho nálezů uvede, že nebyl schopen na uvedené otázky odpovědět na základě předloženého spisového materiálu, případně byl schopen odpovědět na uvedené otázky jen částečně.

Pokud znalec po prostudování předloženého spisového materiálu dojde k

³⁶ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování v posledním znění.

³⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v posledním znění.

závěru, že na jeho základě nelze odpovědět na položené otázky, navrhne orgánu činnému v trestním řízení, který ho k vypracování znaleckého posudku přibral, aby byly napřed jinými důkazy objasněny okolnosti potřebné k podání posudku.³⁸

7. Náležitosti po podání posudku znalcem

7.1. Výslech znalce

Jak je uvedeno v ustanovení § 108 trestního řádu, pokud znalec vypracoval posudek písemně, stačí, aby se na něho při výslechu odvolal a takto jej stvrdil. Pokud však posudek písemně vypracován nebyl, znalec ho nadiktuje do protokolu při výslechu. V případě, že bylo přibráno více znalců, kteří dospěli po vzájemné poradě k souhlasným závěrům, podá za všechny posudek ten z nich, jehož sami k tomu určili. Pokud jsou závěry znalců různé, je třeba vyslechnout každého zvlášť. V přípravném řízení lze od výslechu znalce upustit, nemá-li policejní orgán ani státní zástupce o spolehlivosti a úplnosti písemně podaného znaleckého posudku pochybnosti.³⁹

7.2. Odměna znalce a náhrada hotových výdajů

Náhrady hotových výdajů a náhrady za ztrátu času včetně času stráveného na cestě upravují ustanovení § 31 až § 34 zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích a vyhláška o znalečném č. 504/2020 Sb., která upravuje výši a způsob určení znalečného, způsob vyúčtování znalečného a rozsah snížení, odepření nebo zvýšení odměny za výkon znalecké činnosti.

³⁸ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 80.

³⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním v posledním znění*.

Dle § 31 zákona č. 254/2019 Sb. náleží znalci odměna za výkon znalecké činnosti. Odměna za výkon znalecké činnosti se řídí smlouvou se zadavatelem. V případě, že odměna není takto sjednána nebo je-li zadavatelem orgán veřejné moci, odměna se určí podle příslušných ustanovení tohoto zákona a vyhlášky č. 504/2020 Sb., o znalečném. Smluvní odměna musí být písemně sjednána ještě před započítáním znalecké činnosti, tato skutečnost se povinně uvede ve znaleckém posudku. Dle § 2 odst. 1 vyhlášky č. 504/2020 Sb. znalci náleží za každou hodinu práce účelně vynaložené na výkon znalecké činnosti odměna ve výši 300 až 450 Kč. Dle § 4 odst. 1 vyhlášky č. 504/2020 Sb. se při určování výše časové odměny v rámci rozmezí sazby posuzuje odborná náročnost vyžadovaná k vykonání znalecké činnosti. Určená odměna se může přiměřeně krátit, jestliže úkon nebyl proveden v souladu s požadavky uvedenými v § 28 zákona č. 254/2019 Sb. nebo ve stanovené lhůtě. Jde-li o zvlášť závažný případ nekvalitního provedení úkonu, může zadavatel určenou odměnu zcela odepřít. Určená nebo sjednaná odměna se zvyšuje o částku odpovídající dani z přidané hodnoty, pokud je znalec jejím plátcem. Výši a způsob určení odměny, rozsah snížení, odepření nebo zvýšení odměny a způsob vyúčtování odměny stanoví ministerstvo vyhláškou.

Jak je uvedeno v § 34 zákona č. 254/2019 Sb., byl-li znalecký posudek zadán orgánem veřejné moci, je znalec povinen vyúčtovat znalečné zároveň s podáním znaleckého posudku. Orgán veřejné moci, který rozhodl o ustanovení znalce, rozhodne o znalečném bez zbytečného odkladu, nejpozději do 30 dnů od doručení vyúčtování. Znalečné se uhradí bez zbytečného odkladu po právní moci rozhodnutí o znalečném, nejpozději do 15 dnů.

Dle § 32 zákona č. 254/2019 Sb., má znalec právo na náhradu hotových výdajů, které účelně vynaložil k provedení úkonu a na náhradu za ztrátu času včetně času stráveného na cestě v přímé souvislosti s úkonem. Náhrada hotových výdajů se znalci poskytuje na základě předložených dokladů. Dle § 11 odst. 1 vyhlášky č. 504/2020 Sb. znalci náleží náhrada hotových výdajů, zejména náhrada věcných nákladů, cestovních výdajů, odměny konzultanta, pokud zadavatel schválil přibrání konzultanta, nákladů spojených s přibráním pracovníků pro pomocné práce, které

nejsou administrativními pracemi, soudních a jiných poplatků, poštovního, úhrady telekomunikačních služeb a nákladů na překlady, opisy a fotokopie.

Jinými náklady znalce jsou dle § 10 odst. 3 vyhlášky č. 504/2020 Sb. náklady spojené s povinným pojištěním znalce, s obstaráním odpovídajícího materiálně technického zázemí a přístrojového vybavení, vynaložené na přípravné a administrativní práce, na úhradu pojistného na sociální zabezpečení a pojistného na veřejné zdravotní pojištění a na úhradu daně, kromě částky odpovídající dani z přidané hodnoty, o kterou se zvyšuje znalečné.

§ 14 odst. 1 vyhlášky č. 504/2020 Sb. stanoví, že pokud je nutné provést úkon v místě, které není sídlem znalce, náleží mu náhrada za ztrátu času stráveného na cestě do tohoto místa a zpět a čekáním na provedení úkonu, pokud bylo jeho provedení v tomto místě zpožděno z důvodu, který nespočívá na straně znalce, pokud takové zpoždění činí více než 30 minut.

Dle § 16 odst. 1 vyhlášky č. 504/2020 Sb. se při určování náhrady hotových výdajů konzultanta a náhrady za ztrátu času konzultanta včetně času stráveného na cestě postupuje jako při určování náhrady hotových výdajů znalce a náhrady za ztrátu času znalce včetně času stráveného na cestě.⁴⁰

8. Hodnocení a využití znaleckého posudku

Podaný znalecký posudek vždy hodnotí orgány činné v trestním řízení, jimiž se rozumí policejní orgán, státní zástupce a v konečné fázi samozřejmě soud, a to na základě zásady volného hodnocení důkazů dle § 2 odst. 6 tr. řádu, vzhledem ke skutečnosti, že znalecký posudek má stejnou důkazní hodnotu jako každý jiný důkaz. Závažnost a význam znaleckého posudku v konkrétním případě závisí na jeho vnitřní

⁴⁰ Zákon č. 254/2019 Sb., *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech* v posledním znění.

Vyhláška č. 504/2020 Sb., *Vyhláška o znalečném*.

jednotě, sklobenosti argumentů, přesvědčivosti, logice, prověřitelnosti metod, kterými znalec dospěl ke svým závěrům, zdůvodněnosti závěrů a na jejich souladu s ostatními důkazy v trestní věci.⁴¹

8.1. Kritéria hodnocení znaleckého posudku

8.1.1. Právní korektnost důkazu

Při hodnocení právní stránky znaleckého důkazu se posuzuje, zda byla dodržena pravidla provádění znaleckého důkazu dle předepsaných právních předpisů. Tato pravidla jsou obsažena v trestním řádu a v zákoně č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Podle české právní úpravy jde např. o posouzení těchto otázek:

- ✓ zda je posuzovaná odborná otázka jednoduchá nebo složitá a zda je k jejímu řešení zapotřebí přibrat znalce či zda postačí pouze odborné vyjádření,
- ✓ zda podala posudek osoba, která má status znalce nebo instituce oprávněné ke znalecké činnosti a zda tyto subjekty byly v řízení řádně přibrány,
- ✓ zda znalec není z podání posudku vyloučen pro podjatosti
- ✓ zda znalecký posudek má potřebné obsahové a formální náležitosti, předepsané trestním řádem a zákonem o znalcích,
- ✓ zda byly zachovány procesní podmínky výslechu znalce (§ 108 tr. řádu).
- ✓ zda byl znalec řádně poučen o následcích vědomě nepravdivého znaleckého posudku (trestný čin křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 346 trestního zákoníku)
- ✓ zda znalec nepřekročil hranice své odborné kompetence zejména tím, že:
 1. řešil právní otázky (viz zákaz vyslovený v § 107 odst. 1 tr. řádu),
 2. hodnotil důkazy (viz zákaz vyslovený v § 107 odst. 1 tr. řádu),
 3. sám sbíral důkazy (s výjimkou účasti na úkonech, připuštěné v § 107 odst. 1

⁴¹ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 89-90.

tr. řádu),

4. používal odborných poznatků a metod spadajících do jiné specializace, než ve které je kvalifikován;
5. řešil jiné otázky, než na které byl tázán,

Právní náležitosti znaleckého důkazu jsou poměrně variabilní. Ne každá právní chyba má za následek úplné znehodnocení znaleckého důkazu, některá pochybení jsou dodatečně zhojitelná. Pokud se však jedná o hrubé právní závady, mohou tyto vést k nicotnosti a nepoužitelnosti důkazu.

8.1.2. Důkazní význam (relevance) znaleckého posudku

V rámci posouzení důkazního významu (relevance) znaleckého posudku se posuzuje, zda lze z obsahu znaleckého posudku vůbec vyvodit nějaké poznatky o předmětu dokazování a jaké poznatky to jsou. Posuzuje se např., zda výsledek zkoumání biologické stopy umožňuje individuální identifikaci původce stopy nebo určení jeho skupinové příslušnosti, případně o původci stopy nevyovídá vůbec nic. Právní relevanci expertizy musí orgán činný v trestním řízení zvažovat již v okamžiku, kdy hodlá přibrat znalce, a kdy formuluje otázky pro znalce, aby se předešlo neefektivnímu a neekonomickému postupu. Nelze však vyloučit, že teprve po skončení zkoumání se ukáže, že expertiza byla zbytečná. Důkazní význam znaleckého posudku nevykazuje žádné podstatné odlišnosti od hodnocení jiných důkazů.

8.1.3. Hodnocení věrohodnosti znaleckého posudku

Český trestní proces je řízen zásadou materiální pravdy, tedy zjištěním takového skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí dle § 2 odst. 5 tr. řádu. Pravdivý je pouze takový výsledek poznání, který je v souladu s realitou. Hodnocení věrohodnosti znaleckého posudku je však nejobtížnější částí, předpokládá totiž, že orgán činný v trestním řízení má potřebné základní vědomosti o odborných problémech, které musí při rozhodování konkrétních trestních věcí řešit. Není však z obecného hlediska možné,

aby byly tyto orgány vybaveny obsáhlými všeobecnými vědomostmi mimo právních znalostí. Pravidlo, které platí, je, že orgán činný v trestním řízení se sám nemůže (a nesmí) přesvědčit o pravdivosti expertizy tím, že by sám rovněž uskutečnil odborné zkoumání, aby mohl porovnat shodu či neshodu závěrů učiněných jím a znalcem. Konečný úsudek o pravdivosti závěrů znalce by mohl nastat tehdy, pokud by se tyto závěry prověřily v realitě, např. tím, že se zkoumání několikrát zopakuje a sleduje se, zda vždy dospěje ke stejným výsledkům. K prověření první expertizy je možné naříditi její opakování jiným znalcem. Tato možnost je však velmi limitována, protože způsobuje jak průtahy v řízení, tak naráží na bariéru nezbytné hospodárnosti řízení. Ke zjištění pravdivosti závěrů znaleckého posudku lze však dospět také zprostředkovaně, a to tak, že se zkoumá jeho věrohodnost, která je posouzena z metod či z postupů, kterými se došlo k poznání a tyto metody či postupy zaručují pravdivý výsledek poznání. Mezi kritéria posuzování znaleckého posudku se řadí zejména:

1. Způsobilost osoby znalce (znaleckého ústavu) poskytovat věrohodné znalecké posudky

V rámci uvedeného kritéria je zapotřebí zaměřit se na odbornou kvalifikaci znalce a jeho způsobilost. Zejména pak v případě jeho dřívějšího neetického chování, délku znalecké raxe, publikační činnost a ohlasy na ni či vědecké aktivity znalce. Dále pak objektivní vlastnosti znaleckého posudku, jeho odůvodněnost, přesvědčivost, úplnost a bezespornost. Z hlediska odborné kvalifikace, občanských vlastností a nepodjatosti (objektivnosti) jsou požadavky na osobu znalce stanoveny jak v zákonech o znalcích tak v trestním řádu.

2. Úplnost a bezvadnost podkladových materiálů

Věrohodnost znaleckého posudku také závisí na objektech, které znalec zkoumá, tedy zda jde o stopy a jiné věcné důkazy, srovnávací materiály, listiny, protokoly či dokumentační materiál. Jednak je třeba zhodnotit, zda tyto objekty byly opatřeny zákonným způsobem a jednak je třeba posoudit jejich autentičnost, kterou

se rozumí skutečný vztah objektu k trestní věci, způsob jejich objevení a zajištění, neporušenost jejich stavu, technické podmínky jejich fixace a doručení znalci. Potíže mohou vznikat v případech, kdy se závěry znalce opírají o různé subjektivní údaje (např. o svědecké výpovědi o chování obviněného v době spáchání trestného činu) nebo o podkladové materiály, které jsou rozporné nebo se vzájemně vylučují. V tomto případě by měl znalec vypracovat podmíněný nebo alternativní závěr pro všechny možné varianty řešení.

3. Odborná odůvodněnost znaleckého posudku

Hodnocení odborné správnosti znaleckého zkoumání v sobě zahrnuje:

- hodnocení teoretických východisek o které znalec opírá svůj závěr,
- hodnocení základu posudku, tedy jeho kvalitu a množství zjištěných znaků zkoumaných objektů,
- hodnocení použitých postupů a odborných metod,
- hodnocení, zda zařazení konkrétního empirického základu pod obecný teoretický základ je správná.

Nezbytnou podmínkou pro to, aby orgán činný v trestním řízení mohl takové hodnocení uskutečnit, je jeho srozumitelnost i pro laiky. Znalecký posudek má zprostředkovat odborné poznatky nikoli vědcům, nýbrž právníkům (orgánům činným v trestním řízení), a též procesním stranám. Především obviněný musí mít reálnou možnost se plnohodnotně zapojit do procesu dokazování a do hodnocení důkazů, což samozřejmě předpokládá, že jsou pro něj srozumitelné. Není-li tato podmínka splněna, nejsou dodrženy podmínky spravedlivého procesu. (viz. nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06 str. 42).⁴²

⁴² FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 89-90.
MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku*, [online]. MVČR, 2010. [cit. 10.1.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>.

8.2. Vady znaleckého posudku

Vady znaleckého posudku lze primárně dělit na odstranitelné a neodstranitelné. Aby mohl být znalecký posudek v procesu použit jako důkaz, musí být bezvadný a nesmí trpět podstatnými a neodstranitelnými vadami, nesmí být tedy pochyb o jeho správnosti, jasnosti a úplnosti. Žádný důkaz nesmí být získán v rozporu se zákonem, takový důkaz pak nelze použít a musí se na něj nahlížet, jakoby vůbec neexistoval. Tato absolutní neúčinnost však platí jen u důkazů, které byly vyhledány, provedeny, procesně zajištěny a vyhodnoceny takovým způsobem, že došlo k podstatným vadám trestního řízení.

8.2.1. Vady odstranitelné

Jedná se o vady, které je možné po vypracování znaleckého posudku dodatečně zhojit. Jedná se například o absenci některých formálních náležitostí znaleckého posudku, jakými jsou například chybný název, chybějící znalecká doložka a znalecká pečeť. Tyto vady znaleckého posudku lze zpravidla napravit při výslechu znalce před soudem. Tento nedostatek znaleckého posudku lze zhojit buď písemným upozorněním znalce na uvedené pochybení a výzvou k odstranění, nebo v rámci poučení znalce před jeho výslechem přímo v hlavním líčení. V případě nejasností v závěru znaleckého posudku a neúplnosti odůvodnění hovoříme o nejasném posudku. O neúplný znalecký posudek se jedná v případě, že neobsahuje odpovědi na všechny položené otázky.

8.2.2. Vady neodstranitelné

Jde o vady, které nelze dodatečně zhojit. Příklady neodstranitelných vad nastávají v případech, kdy znalecký posudek vypracuje osoba, která k tomu není oprávněná. Může se jednat např. o osobu podjatou, nebo osobu, která odpověděla na otázky, ke kterým neměla dostatečné znalecké oprávnění, aniž by si k vypracování posudku přibrala konzultanta, dále osobu, která si sama obstará důkaz, který použije pro vypracování znaleckého posudku. Uvedené vady nečiní znalecký posudek nepravdivým, ale způsobí jeho neupotřebitelnost v trestním řízení. Orgán činný v

trestním řízení může však přibrat jiného znalce k vypracování nového znaleckého posudku.⁴³

8.3. Názorový střet autorů v subsumpci hodnocení a využití znaleckého posudku

Docent Miroslav Němec v učebnici *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní akademie České republiky*, jíž je autorem, uvádí, že hodnocení výsledků znaleckého zkoumání je prováděno prostřednictvím celkového zhodnocení znaleckého posudku nebo odborného vyjádření. Němec ve své učebnici dále poukazuje na názorový nesoulad mezi jeho pohledem na zařazení samotného hodnocení a využití znaleckých posudků a pohledem na tuto problematiku jiných autorů. Němec zastává názor, že hodnocení a využití znaleckého posudku jsou dvě zcela samostaté etapy činnosti orgánů činných v trestním řízení při hodnocení a provádění důkazů, neboť následují až po ukončení práce znalce v době, kdy je již zpracování posudku znalcem ukončeno a posudek je orgánům činným v trestním řízení odevzdán. Tím, že je znalecký posudek odevzdán orgánům činným v trestním řízení, také končí celý proces znaleckého zkoumání a hodnocení a využití znaleckého posudku tedy nemůže být jedním ze stádií expertizy, protože teprve orgán činný v trestním řízení (a nikoli znalec), který znalecký posudek vyžádal, rozhoduje, zda bude posudek v dalším průběhu trestního řízení využito, či nikoliv.⁴⁴ Naopak někteří autoři, např. docent Zdeněk Konrád, uvádějí, že stadium hodnocení a využití znaleckého posudku je jedním ze stádií expertizy, jak je uvedeno například v učebnici *Kriminalistika 2. přepracované vydání*, jejíž autory jsou profesor Jan Musil, docent Zdeněk Konrád a docent Jaroslav Suchánek.⁴⁵

⁴³ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 95.

⁴⁴ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní akademie České republiky v Praze*. Praha: ABOOK s.r.o. 2017. ISBN 978-80-906974-0-9, s. 279.

⁴⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk Konrád a Jaroslav Suchánek. *Kriminalistika 2. přepracované a doplněné vydání*. Praha: C. H. Beck, 2004-xxiii. ISBN 80-7179-878-9, s. 309.

Názor autora práce

Já se však v této problematice přikláním spíše k názorům profesora Musila, docenta Konráda a docenta Suchánka. Podstatou mého nazírání k dané problematice je, že pokud by mělo dojít k vyjmutí stadia hodnocení a využití znaleckého posudku jako součásti stádií expertizy, mělo by být tedy z logického hlediska, které vychází z úvahy Miroslava Němce, vyjmuta ze stádií expertizy také přípravné stádium. Totiž vyhledání a zajištění objektů expertizy, které jsou v předpokládané příčinné souvislosti s objasňovanou skutečností, jako jsou stopy trestného činu, věci, listiny, mrtvoly, osoby pachatelů, otisky části těla atp., provádějí zejména orgány policie (orgán činný v trestním řízení), nikoli znalci. Také obstarávání srovnávacích materiálů zajišťovaných „ad hoc“ (např. ukázky písma), či sbírkové srovnávací materiály (např. daktyloskopická evidence, stopy uložené ve sbírkách atp.) nebo pomocné materiály v podobě písemného vyšetřovacího spisu, který obsahuje např. protokol ohledání místa činu, kriminalisticko technickou dokumentaci, výslechy (poškozených, podezřelých, svědků), případně další získané podklady, kterými mohou být lékařské zprávy, chorobopisy atp., získávají též pouze orgány činné v trestním řízení. Teprve po shromáždění veškerých získaných materiálů, které mají vztah k vyšetřované události, a jsou klíčové pro vypracování znaleckého posudku, se zvolí vhodný znalec z oboru, kterému se poté zašlou uvedené podklady společně s vymezeným předmětem expertizy. O sestavení otázek, které se řídí svými zásadami, rozhoduje orgán činný v trestním řízení, jakož i o podkladech zaslaných znalci i o jeho vhodném výběru.

Pokud by tedy mělo být považováno za formálně správné vyjmutí hodnocení a využití znaleckého posudku ze stadia expertiz, mělo by to v tomto případě opodstatnění i u přípravného stadia, čímž by se nám expertiza zužila jen na samotné znalecké zkoumání. Nemyslím si však, že je jakkoli účelné okruh této činnosti separovat a dělit jej na další části. Přípravné stádium nám utváří jakýsi vstup do znaleckého zkoumání a naproti tomu stádium hodnocení a využití znaleckého posudku je výstupem znalecké činnosti. Vzhledem k úzké návaznosti těchto tří stádií expertizy a vzájemné závislosti, kdy vyjmutím jednoho ze stádií by nemohlo existovat

stadium další, bych zajisté ponechala, a dále prezentovala teorii, kterou zastává docent Konrád, a s ním i další autoři.

9. Expertiza

Expertiza je samostatná kriminalistická metoda, která spočívá v systému úkonů a operací. Tyto úkony a operace se provádějí za účelem odhalení a objasnění skutečností, které jsou důležité pro dokazování v trestním řízení. Je k nim zapotřebí odborných znalostí a metod využívaných z různých oblastí vědy, techniky, umění a řemesel. Touto cestou se získávají informace z kriminalistických stop, které se dále využívají v kriminalistické i soudní praxi v procesní formě znaleckého důkazu.

Mezi nejčastěji prováděné expertizy jsou ty z oboru kriminalistické techniky, (daktyloskopická expertiza, nechanoskopická expertiza apod.), Soudního lékařství, soudního inženýrství, soudní psychiatrie, soudní psychologie, zboříznalectví a ekonomiky (účetnictví a odhady cen).⁴⁶

Kriminalistická expertiza je druhem (soudní) expertizy, při níž se ke znaleckému zkoumání využívá odborných kriminalistických znalostí o materiálních stopách trestného činu a o dalších věcných důkazech. Ke kriminalistické expertize se používají specifické kriminalistické metody, postupy a prostředky zkoumání daných objektů.

S pojmy expertiza, expert, či expertizní činnost trestní řád ani zákon o znalcích nepracuje, uvedené zákony tyto termíny neznají.⁴⁷

⁴⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk Konrád a Jaroslav Suchánek. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004-xxiii. ISBN 80-7179-878-9, s. 308.

⁴⁷ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9, s. 43.

Subjekty expertizy jsou:

- ✓ orgány činné v trestním řízení,
- ✓ znalci,
- ✓ pomocné subjekty.

Podle počtu přibraných znalců rozeznáváme:

- ✓ expertizu prováděnou jedním znalcem,
- ✓ expertizu prováděnou dvěma znalci (viz. § 105 odst. 4 tr. řádu a § 58 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže),
- ✓ expertizu prováděnou více znalci než dvěma (ve výjimečných případech víceoborového znaleckého zkoumání).

Podle skladby odborných znalostí lze expertizy klasifikovat jako:

- ✓ jednooborové,
- ✓ víceoborové (pokud je třeba znalostí z více oborů k řešení odborných otázek, tyto otázky nelze oddělit od ostatních a řešit nezávisle na nich, protože vyžadují mezioborový přístup).

Podle posloupnosti lze expertizy kvalifikovat jako:

- ✓ prvotní expertizy,
- ✓ doplňující expertizy (pokud v průběhu trestního řízení vyvstaly nové skutečnosti, které je třeba dodatečně objasnit, zpravidla jsou prováděny týměž znalcem),
- ✓ opakované expertizy (provádějí se v takovém případě, že prvotní expertiza nebyla provedena úplně či srozumitelně a tyto vady nelze odstranit ani výslechem znalce nebo doplňující expertizou. Opakovanou expertizu lze nařídit i tehdy, kdy závěry prvotní expertizy jsou v rozporu se zjištěnými důkazy v prověřované věci. Dalšími důvody pro její opakování mohou být i v případech pochybností o správnosti použití metod, prostředků a postupů použitých znalcem, překročení jeho kompetencí či jeho dodatečně zjištěná podjatost.

Opakovanou expertizu provádí zásadně jiný znalec, v závažných případech znalecký ústav nebo může být provedena dvěma znalci).⁴⁸

9.1. Problematika kriminalistické expertizy z hlediska objasnění pojmu

Na pojem kriminalistické expertizy není v kriminalistické a procesualistické literatuře jednotný náhled, jakož i prostředky, kterými se jednotliví autoři snaží tento pojem objasnit. V literatuře se lze setkat zhruba se třemi alternativami vymezení kriminalistické expertizy:

- Kriminalistická expertiza jako samostatná věda,
- Kriminalistická expertiza jako společenská funkce plnící samostatnou roli při potírání zločinnosti,
- Kriminalistická expertiza jako jeden z druhů soudních expertiz, tj. jako jeden z pramenů důkazů.

9.1.1. Kriminalistická expertiza jako samostatná věda

Svého času sovětský kriminalista A. R. Šljachov zastával názor, že rozvoj kriminalistické expertizy dosáhl takového stupně, že je možné o ní hovořit jako o samostatné vědě, mající svůj předmět a systém. Šljachov se totiž domníval, že i přes to, že se kriminalistická expertiza rozvinula na bázi kriminalistiky, dosáhl její rozvoj v současné době takového stupně, že je o ní možné hovořit jako o samostatné vědě, která má svůj předmět a systém. Dokladem samostatnosti nauky kriminalistické expertizy jsou prý též nejrůznější složité technické metody a aparatury, využívané při kriminalistických expertizách, jako jsou např. metody zkoumání v ultrafialových a infračervených paprscích, spektrální analýza, rentgenografie, elektrografie, chromatografie apod., které v kriminalistické praxi vyšetřovatelů nejsou využívány.

⁴⁸ MUSIL, Jan, Zdeněk Konrád, Jaroslav Suchánek. Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004-xxiii. ISBN 80-7179-878-9, s. 308-309.

Autory zastávajících kriminalistickou expertizu jako samostatnou vědu je předkládán závěr, že existuje dvojí druh kriminalistických poznatků, kdy jeden je určen pro vyšetřovatele a druhý pro znalce. Například fotografie pořízena na místě činu, kterou poté využívá vyšetřovatel, má být součástí kriminalistiky, kdežto tzv. soudně výzkumná fotografie, která je využívána znalcem, má být vyčleněna do samostatné vědecké disciplíny, která se věnuje kriminalistické expertize. Většina kriminalistů však tento názor odmítla a argumentuje tím, že rozdíly v aplikaci kriminalistickotechnických poznatků mezi vyšetřovatelem a znalcem mají pouze kvantitativní nikoliv kvalitativní charakter. Neexistuje zvláštní kriminalistická technika pro vyšetřovatele a pro znalce. Nic tedy nebrání tomu, aby vyšetřovatel nemohl použít stejně složitých metod a prostředků jako znalec, ovšem za podmínky, že k tomu má potřebné odborné znalosti. S těmito kritickými metodami souhlasí i autor publikace prof. Jan Musil, a zároveň se domnívá, že mezi vyšetřovatelem a znalcem se bude rozdíl v úrovni znalostí kriminalistickotechnických metod a prostředků s postupující specializací spíše dále prohlubovat. Pravdou však zůstává, že výsledky kriminalistického bádání, ať již se na nich podílejí teoretici nebo praktici včetně kriminalistických znalců, slouží jak vyšetřovatelům, tak znalcům. Kriminalistická expertiza se totiž nikdy neobejde bez kriminalistické teorie a praktické kriminalistické činnosti vyšetřovatelů, odkud čerpá podněty dalšího rozvoje k tomu, aby jim poté mohla sloužit.

9.1.2. Kriminalistická expertiza jako společenská funkce plnící samostatnou roli při potírání zločinnosti

V části kriminalistické teorie se lze též setkat s názorem, že nelze pohlížet na kriminalistickou expertizu pouze jako na jednu z řady soudních expertiz, protože má zcela mimořádné a privilegované postavení v rámci existující organizaci boje se zločinností. Prof. Tomislav Markovič, svého času ředitel Institutu pro kriminalistické expertizu a kriminologická zkoumání, uvádí, že: „*Kriminalistická expertiza musí mít charakter společenské funkce.*“ Dále uvádí, že: „*Kriminalistické expertizy jsou dnes v rámci ostatních prostředků uplatňovaných k potírání zločinnosti zcela nepostradatelné a nezastupitelné. Má-li být splněn cíl trestního řízení, musí být*

poskytnuto též kriminalistické expertizní službě náležitě místo, a musí mít společenský charakter, jaký mají všechny ostatní orgány soudnictví a jiné společenské služby.“ Podle Markoviče kriminalistický expert určité specializace (pozn.: kriminalistickým expertem se zde rozumí osoba znalce) nevyčkává na přesné formulace otázek vyšetřovacích orgánů nebo soudu, na které má odpovědět, ale sám začíná provádět všestranné prošetřování události. Markovič dále uvádí, že: *„Význam jednotlivých faktů, způsoby a metody jejich sbírání a objasnění, jsou nezřídka takovými otázkami, na které zpravidla účastníci řízení nejsou s to odpovědět.“* Dle této teorie kriminalistický znalec přistupuje k určité události s cílem objasnit problém, zda byl spáchán trestný čin či nikoliv. Jestliže byl spáchán, přistupuje znalec k zodpovězení dalších otázek, kterými jsou např.: *"Jakým způsobem byl trestný čin spáchán, čím byl proveden, jaké důkazy usvědčují osobu, která spáchala trestný čin apod."* Markovič také označuje kriminalistického znalce výslovně jako *"specializovaného pomocníka soudu"*. Někteří kriminalisté jsou názoru, že by to měl být právě kriminalistický znalec, který by se zapojil do vyšetřovacího procesu aktivněji než dosud a zajistil by tak efektivní využití kriminalistickotechnických poznatků a prostředků ve vyšetřovací praxi. Kriminalistická expertiza by měla překonat svou pasivitu a nevyčkávat na úkoly zadané vyšetřovatelem a soudcem, ale měla by začít iniciativně plnit širší úkoly vyšetřování, např. objasňovat i takové okolnosti, na které nebyla dotázána, pátrat po nových zdrojích důkazů apod.

Profesor Musil je názoru, že koncepce znalce jako pomocníka soudu je nepřijatelná vzhledem ke skutečnosti, že znalec není orgánem činným v trestním řízení. Znalec nedisponuje oprávněními, která jsou charakteristická jen pro orgány činné v trestním řízení ve vztahu k projednávané trestní věci a k jiným procesním subjektům (především obviněnému). Dle Musila k této koncepci dochází z důvodu určitého uvědomění rozporu mezi špičkovými vědeckými možnostmi, které nabízí kriminalistická teorie a jiné vědní obory a mezi nedostatečným využíváním a malou efektivností této pomoci ve vyšetřovací praxi. Na druhé straně ale říká, že pokud má kriminalistická expertiza plnit svoji důkazní funkci, musí mít objektivní charakter. Pokud budou znalci v rámci své činnosti zároveň realizovat pátrací, vyhledávací a

vyšetřovací úkony, lze pochybovat o jejich objektivitě a nezávislém postavení na ostatních procesních subjektech.

Názor autora práce:

Osobně se přikláním k názoru profesora Musila. Jednak z toho důvodu, že pokud by měla být uvedena do praxe koncepce dle profesora Markoviče, muselo by nepochybně dojít k zásadním změnám jak trestního řádu, tak zákonu o znalcích. Není možné, aby znalec za současné právní úpravy zastával činnost orgánů činných v trestním řízení. Zákony by musely hovořit buď o tom, že znalec je orgánem činným v trestním řízení, nebo by musel být jinak vybaven pravomocemi takovouto činnost vykonávat. Pokud pominu náročnost takového procesu a s tím spojené reorganizační záležitosti, nemyslím si, že by to bylo přínosem pro objasňování trestné činnosti, naopak bych se obávala kontraproduktivnosti takového postupu. Jak správně prof. Musil uvedl, kriminalistická expertiza musí mít objektivní charakter, pokud má plnit svoji důkazní funkci. V případě, že by znalec sám vyhledával důkazy a plnil širší úkoly vyšetřování, mohlo by se snadno stát, že se v průběhu takového procesu dostane do stavu, kdy nebude objektivní například z důvodu menších či větších sympatií k účastníkům trestního řízení a tím spíše se může uchýlit k vypracovávání nepravdivých posudků. Na druhé straně by nemuselo docházet ani k takovýmto situacím. Přesto, že by znalec, který sám vyšetřování vedl a sám vyhledal důkazy, zůstal nestranný, vždy by byl takovýto postup před soudem napadnutelný. Na jednu stranu chápu myšlenku profesora Markoviče, a to z toho důvodu, že se jeho představa zdá být logičtější v úspoře času při získávání znaleckých posudků, jsem ale přesvědčena o tom, že by se i v případě odbourání výše uvedených bariér měl každý věnovat pouze té činnosti, kterou ovládá, dále se v ní rozvíjet a zdokonalovat.

9.1.3. Kriminalistická expertiza jako jeden z druhů soudních expertiz, tj. jako jeden z pramenů důkazů.

Profesor Jan Musil se přiklání k názoru uvedenému pod třetím bodem, a to, že kriminalistickou expertizu chápe jako jeden z druhů soudních expertiz, tedy jako pramen důkazu. Tato koncepce zastává teorii, že kriminalistická expertiza má obecné

znaky, které jsou společné všem soudním expertizám. Mimo to má také své specifické znaky, které jí poskytují mezi ostatními soudními expertizami relativně samostatné postavení, umožňující o ní hovořit jako o svébytném druhu soudní expertizy.

Jedním z těchto rozlišovacích znaků je obsah odborných znalostí uplatňovaných při znaleckém zkoumání. Například v případě, že je pro trestní řízení zapotřebí nařídit soudně psychiatrickou expertizu, je zapotřebí specifických psychiatrických znalostí k zodpovězení relevantních skutečností s důkazní hodnotou. Stejně tak je pro nařízení kriminalistické expertizy rozhodující speciální znalost z oblasti kriminalistiky.

Profesor Musil dále uvádí, že i přes samozřejmost tohoto zjištění, vyvolává tento způsob definování kriminalistické expertizy určité obtíže. Příčinou toho je fakt, že do okruhu kriminalistických expertiz zahrnují různí autoři i takové expertizy, které sem nepatří, případně volí jiné způsoby definování pojmu kriminalistické expertizy. Příčinou toho může být to, že kriminalistika je proti jiným vědám poměrně mladou disciplínou, starou pouhých několik desetiletí, což je pro ustanovení a stabilizaci vědního oboru krátká doba.⁴⁹

10. Kriminalistický ústav Policie České republiky a jeho expertizní obory

Asi vůbec nejznámější ústav pro vědeckou činnost je nepochybně Kriminalistický ústav se sídlem v Praze. Je také jedním z nejstarších, vysoce odborných policejních útvarů s celostátní působností, se specializací na kriminalistickotechnické a znalecké (expertizní) činnosti v oborech elektrotechnika,

⁴⁹ MUSIL, Jan. *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy*. Monographia XX. Univerzita Karlova Praha, 1974, s. 37-43.

chemie, kriminalistika, písmoznalectví a strojírenství.

V současné době je obor kriminalistika představován odvětvími: daktyloskopie, trasologie, elektrotechnika, mechanoskopie, defektoskopie, metalografie a technická diagnostika, balistika, zkoumání ručního písma, zkoumání písma psacích strojů, technické zkoumání dokladů a písemností, technické zkoumání pravosti platidel a cenin, chemie, fyzikální chemie, biologie, genetika, antropologie, fonoskopie, zkoumání videozáznamů, zkoumání fotografií a fotografické techniky, analýza dat a zkoumání nosičů dat.

Kriminalistický ústav zpracovává znalecké posudky a odborná vyjádření, především pro orgány činné v trestním řízení. Dále se věnuje oblasti vědeckého výzkumu, zejména vývoji a zavádění nových metod a postupů do kriminalistickotechnické a znalecké praxe a také publikuje odborné studie a vydává interní policejní časopis Kriminalistický sborník.

10.1. Kriminalistická dokumentace

10.1.1. Kriminalistická audioexpertiza

Audioexpertiza se zabývá zejména identifikací osob podle hlasu, ze kterého lze získat skupinovou příslušnost mluvčího (pohlaví, věk, vzdělání, povolání či sociální příslušnost), na jejímž základě lze po vyhodnocení uvedených informací zjistit individuální identifikaci. Stejně jako samotný hlas osoby je také velice důležité identifikovat prostředí, ve kterém byl záznam pořízen, tedy zvuky okolí (zpěv ptáků, rušná silnice, zvuky z vlakového nádraží atp.) Audioexpertiza se významnou měrou podílí na odhalování anonymních telefonických vyděračů a stala se tak uznávaným důkazním prostředkem. V minulosti byl na základě shody hlasu s hlasem v anonymních telefonátech usvědčen kyanidový vyděrač, který hrozil otrávením potravin. Audioexpertiza se také podílela na identifikaci pachatelů díky jejich telefonátům. Jednalo se o organizované skupiny, které se specializovaly například na převádění nelegálních přistěhovalců, či distribuci drog.

10.1.2. Kriminalistická videoexpertiza

Videoexpertiza zkoumá videozáznamy různých formátů, které jsou pořízeny videokamerami, z televizního nebo satelitního vysílání z multiplexních kamerových systémů (bezpečnostní systémy), fotoaparátů, mobilních telefonů apod. Tyto videozáznamy mohou být uloženy na různých záznamových médiích, byť i poškozených, ať jsou vkládány na videokazetách, harddiscích, pevných paměťových médiích, DVD, CD apod. U videozáznamů se zkoumá, zda jde o originální záznam nebo se jedná o kopii a také to, zda došlo k dodatečným zásahům nebo manipulacím v obrazu. Stejně tak lze zkoumat podmínky a okolnosti za jakých byl videozáznam pořízen (určení snímaného místa, polohy kameramana, počasí, denní doby apod.).⁵⁰

10.1.3. Kriminalistická počítačová expertiza

Oddělení počítačových expertiz se zabývá jak základním zkoumáním datového obsahu osobních počítačů všech typů a datových médií, tak zkoumáním dat uložených v pamětech mobilních telefonů, SIM karet a další telekomunikační techniky. Analyzují se zde i další méně rozšířené druhy digitální techniky, i když v omezeném rozsahu, jako jsou digitální diáře a databanky, různá jednoúčelová digitální zařízení, kamerové a zabezpečovací systémy apod. V rozhovoru pro Český rozhlas ze dne 26. října 2020 uvedl ředitel Kriminalistického ústavu plk. Mgr. Ľuboš Kothaj, že v Kriminalistickém ústavu jsou zaměstnáni pracovníci, resp. policisté, kteří se zabývají expertizní činností, kdy každý je specializován na různé oblasti. Někdo je specializován na výpočetní techniku mobilní, někdo je zase specializován konkrétně na mobilní telefony, jiný zase na velké výpočetní systémy, někdo na komunikace, někdo na software atd. Problém je ale v tom, že tento obor je velice dynamický a rychle se rozvíjí, takže se generace znalců vyměňují velmi rychle, asi tak po šesti až osmi letech. Kyberkriminality stále přibývá a policejních specialistů je tak potřeba stále víc, protože dnes se u téměř každé kriminality používá nějaká výpočetní technika, popřípadě informační technologie, a využívají se komunikace po mobilních

⁵⁰*Policie České republiky-Kriminalistický ústav-expertizní obory-kriminalistická dokumentace.* [online]. [cit. 19.2.2022]. Dostupné z: policie.cz/kriminalisticky-ustav-praha-expertizni-obory.aspx.

telefonech, takže práce na oddělení počítačových expertiz stále narůstá. Odborník na kyberkriminalitu Martin Záruba v rozhovoru pro Český rozhlas uvádí, jaké nebezpečí aktuálně hrozí. Uvedl, že je to převážně hospodářská trestná činnost, u které jsou pro expertizní činnost zabavovány počítače, datová úložiště i mobilní telefony. Zkoumají se také řídicí jednotky odcizených motorových vozidel. Další oblastí je dětská pornografie, která se na počítačích pachatelů nachází. Pachatelé této trestné činnosti skrývají nebo se snaží skrýt kolizní data, úkolem je pak ta data najít a zálohovat, ale také třeba obnovit smazané a poškozené soubory. Závěrem ředitel Kriminalistického ústavu uvedl, že by se člověk měl chovat tak, aby o sobě na internetu nezveřejňoval všechny informace a přemýšlel o tom, jaké osobní údaje sdílí, kam se připojí nebo s kým virtuálně komunikuje.⁵¹

10.1.4. Kriminalistická fotografická expertiza

Historicky prvním technickým oborem ve službách policie byla kriminalistická fotografie. Oddělení kriminalistické dokumentace v současné době vykonává znaleckou činnost v oblasti kriminalistické fotografické expertizy a také provádí fotografickou dokumentaci expertiz na základě požadavků jednotlivých pracovišť Kriminalistického ústavu. Dále provádí na základě dožádání policejních útvarů fotografickou dokumentaci, kdy za tímto účelem vyjíždí na místo události, a v součinnosti s leteckou službou PČR zajišťuje leteckou fotografickou činnost, kdy je k těmto účelům pracoviště vybaveno speciální unikátní technikou jako jsou přístroje Multifot, Macroscan, Rotafot a Spheron.

10.1.5. Kriminalistická topografická expertiza

Topografická dokumentace se zabývá zhotovováním náčrtků a plánek kriminalisticky relevantních míst pomocí vyměřování, znázorňování a grafického zobrazování zemského povrchu a trvalých i pohyblivých předmětů na něm. Topografická dokumentace poskytuje informace o rozměru, tvaru a vzájemném

⁵¹ŠEVČÍK, Ondřej, Daniel Mrázek a Zuzana Marková. *Český rozhlas – Dnešní Plus-26.10.2020*. [online]. [cit. 5.8.2022]. Dostupné z: mujrozhlas.cz/dnesni-plus/novi-kyberkriminaliste-se-tezko-shani. *Policie České republiky-Kriminalistický ústav-expertizní obory-kriminalistická dokumentace*. [online]. [cit. 19.2.2022]. Dostupné z: policie.cz/kriminalisticky-ustav-praha-expertizni-obory.aspx.

umístění jednotlivých objektů a stop na dokumentovaném místě.⁵²

10.2. Přírodovědné zkoumání

10.2.1. Kriminalistická chemická expertiza

Kriminalistická chemie se zabývá zkoumáním vlastností, složení, vnitřní stavby a přeměny nejrůznějších látek, které se vyskytují v kriminalistické praxi, jako je například zkoumání léčiv a drog, pohonných hmot a mazadel, zkoumání nátěrových hmot, toxikologická zkoumání, zkoumání ochranných prostředků používaných v zemědělství, příčin a následků ekologických havárií, zjišťování technických příčin požárů apod.

V poslední době výrazně vzrostl počet komplexních expertiz z oblasti tzv. "indoor" pěstování konopí. Tyto expertizy také pomohly vyřešit kauzy s pašováním drog v tělních tekutinách, či identifikace ohniska požáru v Hotelu Olympic.

10.2.2. Kriminalistická biologická expertiza

Kriminalistická biologie je aplikovanou biologickou vědou. Kriminalistické praxi slouží k vyhledávání, zjišťování, zkoumání a vyhodnocování biologických stop lidského, zvířecího nebo rostlinného původu. Rozdíl mezi kriminalistickou biologii a kriminalistickou genetickou expertizou je ten, že kriminalistická genetická expertiza provádí analýzu pouze lidských stop. Do doby, než byl do kriminalistiky zaveden obor molekulární genetiky, bylo z krevních stop možné zjistit pouze krevní skupinové vlastnosti (bylo možné pouze rozlišit, zda se jedná o krev lidskou nebo zvířecí, která je to krevní skupina a druh krve – novorozenecká nebo menstruační).

10.2.3. Kriminalistická genetická expertiza

Genetická analýza je v současné době nejvíce vyžadovanou expertizou ze všech odvětví na Kriminalistickém ústavu. Oddělení genetických expertiz provádí

⁵² *Policie České republiky-Kriminalistický ústav-expertizní obory-kriminalistická dokumentace.* [online]. [cit. 19.2.2022]. Dostupné z: policie.cz/kriminalisticky-ustav-praha-expertizni-obory.aspx.

standardní analýzu jaderné DNA pro individuální identifikaci osoby. Za pomoci genetické expertizy lze jednoznačně určit osobu, jejíž biologický materiál byl zajištěn na místě trestného činu nebo lze identifikovat neznámou mrtvolu. Kriminalistický ústav Praha stál také za úspěšným odhalením vraha, který na Nový rok 2004 zabil třináctiletou Báru Němečkovou v Kmetiněvsi na Kladensku. Policie odebrala 700 vzorků DNA, z nichž vzorek číslo 632 ukázal na chlapce, kterému v té době ještě nebylo ani 15 let. Vrah dívku nejprve ubodal a poté jí znásilnil. Kriminalisté v té době měli pouze jedinou stopu, kterou byl biologický vzorek odebraný zpoza nehtů zavražděné dívky. Z tohoto vzorku a následné pitvy byl nakonec utvořen profil vrahova DNA. Ani po třech měsících se však policisté nemohli dobrat výsledku. Až místní obyvatelé byli velice nápomocni orgánům činným v trestním řízení, když jim dobrovolně odevzdávali svoje vzorky DNA. Okruh odebíraných vzorků se postupně rozšířil i na chlapce mladší 15 let. Bylo to vůbec poprvé, kdy v historii české kriminalistiky provedli vyšetřovatelé plošný screening DNA.

V rozhovoru pro Český rozhlas ze dne 26. října 2020 uvedla forenzní genetička kpt. Tereza Veselková z kriminalistického ústavu v Praze, že zanecháváme svou DNA všude, kde se nacházíme. Saháme na věci, potíme se, takže někde ulpívá náš pot, naše kožní buňky. Také při mluvení, kdy kolem sebe prskáme, i u samotného dýchání po sobě zanecháváme oblak našich buněk nebo samotného DNA, které se nachází mimo buňky. Z toho vyplývá i to, jakým způsobem jsou stopy zajišťovány. Naprostá většina stop, které technici na místě činu zajišťují, jsou latentní, tedy takové, které nejsou běžným pohledem viditelné a stírají se tzv “na slepo”, například ze sluchátka telefonu nebo z madel různých nástrojů. Jsou to veškerá místa, o kterých se dá předpokládat, že se zde nachází nějaký biologický materiál, který může být užitečný pro genetickou expertizu. Tyto zajištěné stopy se poté porovnávají s dalšími vzorky.

Pro Český rozhlas vedoucí oddělení genetiky kriminalistického ústavu, plk. Zbyněk Dolejší dále vysvětluje, jakým osobám se odebírají srovnávací vzorky, a dále uvádí, že se typicky jedná o osoby obviněné, prověřované, podezřelé, odsouzené, ale také osoby domácí, například při trestné činnosti vloupání do domu, bytu apod.,

a to právě z toho důvodu, aby bylo možné vyloučit stopy těchto domácích osob, které byly na místě zajištěny a policie poté nemusela pátrat po nějakém "fantomovi", tedy hypotetickém pachateli. Pokud se ukáže, že se jedná o profil domácí osoby, tak tento se do žádné databáze neukládá. Vzorky z místa činu se porovnávají také s Národní databází DNA, která se vytváří od roku 2002 a v současné době se v ní eviduje na 280 000 profilů. Ta umožňuje snáze uchovávat a porovnávat genetické profily DNA lidských biologických materiálů. Pomocí údajů v Národní databázi DNA je Policie ČR schopna vyřešit staré, neuzavřené případy.⁵³

10.2.4. Kriminalistická fyzikálně chemická expertiza

Z mikrostop se získávají informace o průběhu trestného činu pomocí nejmodernějších metod zkoumání, přičemž pachatel trestného činu se jejich vzniku vědomě nemůže vyhnout, ani je běžným jednáním likvidovat. Kriminalistickotechnické zkoumání mikrostop patří k odborně i přístrojově náročným expertizám. Oddělení fyzikálních expertiz provádí znalecká zkoumání na velmi širokém spektru předmětů. Jedná se například o fragmenty textilních vláken, skel, kovové otěry a částice, povýstřelové zplodiny, průmyslové prachy, povýbuchové zplodiny, nátěrové hmoty a pigmenty. Oddělení zpracovává vše, co je velmi malé a co je anorganického původu. Úzce spolupracuje s odděleními grafických expertiz, chemií, balistikou.

Díky kovovým částicím nalezených na místě činu se Kriminalistický ústav Praha zasloužil o vytypování dílny, ve které jako učeň pracoval vrah Straka ("spartakiádní vrah"). Kriminalistický ústav stojí i za rozbořením povýstřelových zplodin vraha Lubiny, který v roce 2005 zastřelil televizního střihače Michala Velíška.

⁵³ Policie České republiky-Kriminalistický ústav-expertizní obory-přírodovědné zkoumání. [online]. [cit. 19.2.2022]. Dostupné z: policie.cz/kriminalisticky-ustav-praha-expertizni-obory.aspx. ŠEVČÍK, Ondřej, Daniel Mrázek a Zuzana Marková. Český rozhlas – Dnešní Plus-26.10.2020. [online]. [cit. 5.8.2022]. Dostupné z: mujrozhlas.cz/dnesni-plus/stopy-pritomnosti-po-sobe-nezakryjeme. TOLAR, Ondřej. *iDNES.cz/zpravodajství. Krimi. U Kmetinevsi vraždil školák*. [online]. [cit. 7.8.2022]. Dostupné z: ldnes.cz/zpravy/cerna-kronika/dna-u-kmetinevsi-vrazdil-skolak.A040910_133224-_krimi_ton.

10.2.5. Kriminalistická antropologická expertiza

Forenzní antropologie je zaměřena na zkoumání a identifikaci lidských pozůstatků, které poskytují informace pro odhalení totožnosti jedince a v některých případech pomáhají přispět k objasnění trestného činu. Forenzní antropologové spolupracují s odborníky jiných forenzních věd, například se stomatology, radiology, chemiky, entomology, genetiky, kteří doplňují antropologické zkoumání tím, že poskytují další důležité informace. Forenzní antropologie se používá zejména v těch případech, kdy nelze využít k identifikaci mrtvoly rekognici, DNA analýzu nebo daktyloskopii.

Proces identifikace v rámci antropologie spočívá v kompletním vyhodnocení kosterního nálezu, ten je následně porovnáván s údaji o pohřešovaném jedinci krátce před jeho smrtí. V případě, že je zjištěna shoda, přistoupí se v závěrečné fázi expertizy k superprojekci, což znamená promítnutí lebky, případně rentgenového snímku hlavy pohřešované osoby do portrétu. Patří sem také zkoumání lidského trichologického materiálu, tj. vlasů a chlupů, které byly zajištěny v souvislosti s trestnou činností. Vzorky vlasů neznámé mrtvoly mohou v některých případech přispět k její identifikaci.⁵⁴

10.2.6. Kriminalistická entomologická expertiza

Forenzní entomologie je obor, který kriminalistika využívá ke stanovení doby smrti u lidských mrtvol nalezených s časovým odstupem, zpravidla po více než 72 hodinách od smrti, kdy soudně lékařské metody začínají být méně přesné. Pro tuto metodu se využívá znalostí o hmyzu a ostatních bezobratlovců, dále zahrnuje problematiku parazitů lidí i zvířat (tzv. myiáz) a zkoumání škůdců potravin a krmiv. Forenzní entomologové jsou mezi kriminalisty poměrně vzácnou profesí, obor totiž vyžaduje velmi rozsáhlé a detailní znalosti životního prostředí.

V rozhovoru pro Český rozhlas ze dne 26. října 2020 entomoložka plk. Ing.

⁵⁴ STRAUS, Jiří, Viktor Porada a kol. *Teorie, metody a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-666-8, s. 255.
Policie České republiky-Kriminalistický ústav-expertizní obory-přírodovědné zkoumání. [online]. [cit. 19.2.2022]. Dostupné z: policie.cz/kriminalisticky-ustav-praha-expertizni-obory.aspx.

Hana Šuláková, Ph.D. uvedla, jakým způsobem se zjišťuje co nejpřesnější stáří mrtvol a sdělila, že u nálezů mrtvol, které jsou staré tři až šest týdnů, je forenzní entomolog schopen odvodit na den přesně kdy k úmrtí došlo. Pokud je nález starší než čtyři měsíce, dá se odvodit konkrétní měsíc úmrtí. V případě nálezů starých jeden rok a starších lze určit roční období, ve kterém začal rozklad těla. Problém ale nastává u mrtvol starších než čtyři roky, kdy už ani entomolog není schopen určit uplynulý počet let od úmrtí, avšak i přes to lze přinést zajímavé informace o začátku rozkladu těla mrtvého. Z těla mrtvol se odebírají dva druhy vzorků, a to živé a usmrcené. Živý vzorek, který obsahuje vajíčka, larvy a kukly, se dává na vepřové maso a takto se poté umístí do inkubátoru, kde se vajíčka, larvy a kukly odchovávají až do dospělce much nebo brouků. U larev se zjišťují růstové modely, tedy v jakém stáří mají určitou délku, hmotnost nebo obsah sušiny. Když se hmyz vylíhne, použijí se různé propočtové modely, do kterých se vkládají údaje, o který druh hmyzu se jedná a jak dlouho a při jaké teplotě se vyvíjí. Z usmrceného vzorku se přesně odvodí stav hmyzu v okamžiku nálezů. Oba výpočty dohromady určí začátek kolonizace, tedy okamžik, kdy přiletěla samička a začala na mrtvolu klást vajíčka.⁵⁵

10.3. Kriminalistická daktyloskopie

Rozvoj a zkoumání v oboru daktyloskopie Kriminalistický ústav Praha začal zabezpečovat ihned po svém založení. Odbor daktyloskopie se v současné době dělí na dvě oddělení: oddělení daktyloskopické identifikace osob a oddělení identifikace daktyloskopických stop. Poté, co se daktyloskopická stopa zajistí, je následně porovnávána s kontrolními otisky tzv. domácích osob a s osobami tzv. natypovanými.

⁵⁵ STRAUS, Jiří, Viktor Porada a kol. *Teorie, metody a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-666-8, s. 292.

ŠEVČÍK, Ondřej, Daniel Mrázek a Zuzana Marková. *Český rozhlas – Dnešní Plus-26.10.2020*. [online]. [cit. 5.8.2022]. Dostupné z: mujrozhlaz.cz/dnesni-plus/forenzni-entomologove-se-setkavaji-s-ukladnymi-vrazdami-i-tyranim.

Toto porovnávání se provádí na daktyloskopických komparačních přístrojích. Daktyloskopické stopy jsou poté vkládány do databáze systému AFIS (daktyloskopický identifikační systém AFIS 2000 od americké firmy Printrak je v Kriministickém ústavu využíván od roku 1994. Do současné doby systém prošel několika vylepšeními), kde jsou porovnávány s daktyloskopickými stopami z neobjasněných případů, a s daktyloskopickými otisky založenými v databázi otisků.

10.3.1. Oddělení daktyloskopické identifikace osob

Expertí oddělení identifikace daktyloskopických otisků zde zpracovávají daktyloskopické karty, které na Kriministický ústav došly z jednotlivých krajů Policie ČR, Správy cizinecké a pohraniční policie, Interpolu, Europolu a Sirene. Daktyloskopické otisky jsou zde vyhodnocovány z hlediska jejich upotřebitelnosti a vhodnosti ke zpracování v databázi systému AFIS, kde jsou poté zpracovány. Dále zde expertí provádějí daktyloskopické expertízy, kdy zjištěné shody oznamují dožadujícím útvarům. Další činností expertů oddělení identifikace daktyloskopických otisků je snímání otisků mrtvol neznámé totožnosti. Při této činnosti jsou využívány daktyloskopické metody, jejichž volba je závislá na stáří, stavu a kvalitě papírných linií na pokožce. Součástí tohoto oddělení je pracoviště Eurodac, které zpracovává požadavky související zejména s azylovou politikou členských zemí EU.

10.3.2. Oddělení identifikace daktyloskopických stop

Expertí oddělení identifikace daktyloskopických stop provádí zviditelňování a následné zajišťování daktyloskopických stop na předložených zajištěných věcných stopách, na kterých se dají předpokládat výskyty daktyloskopických stop, avšak jejich zajištění přímo na místě činu je velice obtížné a v některých případech dokonce nereálné, proto jsou zajišťovány v Kriministickém ústavu v laboratorních podmínkách. Ke zviditelňování latentních daktyloskopických stop se obvykle využívají fyzikální, chemickofyzikální a chemické metody. Tyto základní metody je možné dále rozšířit o další prostředky, jako např. WetPowder, Amido Black a různé druhy prostředků k tzv. barvení již zviditelněných daktyloskopických stop (Basic Yellow, Ardrex, Rhodamin, ZnCl₂). Zajištěné daktyloskopické stopy jsou následně

porovnávají na daktyloskopických komparačních přístrojích s kontrolními otisky tzv. domácích osob a s natypovanými osobami. Následně jsou daktyloskopické stopy vkládány do databáze systému AFIS, kde jsou dále porovnávány s daktyloskopickými stopami z neobjasněných případů a s daktyloskopickými otisky založenými v databázi otisků.⁵⁶

10.4. Kriminalistické identifikace

10.4.1. Kriminalistická mechanoskopická expertiza

Objektem mechanoskopického zkoumání jsou typicky nástroje použité pachatelem a stopy nástrojů vzniklé při vyšetřované trestné činnosti. Taktéž jsou zkoumány poškozené mechanické zábranné systémy (bezpečnostní dveře, zámkové systémy, mechanické zámky a autozámky), bezpečnostní úschovné objekty (mechanicky narušené trezory, sejfy, ohnivzdorné skříně, zámky všech druhů). V oblasti mechanoskopie se dále srovnávají různě oddělené části předmětů a nástrojů, mechanicky poškozená krycí skla automobilů, zkoumají se narušené přístroje z havarovaných dopravních prostředků, plomb, pečetí, pečetních a jiných uzávěrů, textilií, rozbitých skel, poškozených kovových i dřevěných předmětů se stopami nejrůznějších nástrojů apod.

10.4.2. Kriminalistická defektoskopická a metalografická expertiza

Pro potřeby objasňování trestní věci kriminalistická defektoskopická a metalografická expertiza zjišťuje, zkoumá a určuje místo, rozsah, příčinu a průběh poškození a porušení kovových a nekovových materiálů, předmětů, částí strojů, zařízení, jejich vlastnosti a funkce. K expertize se využívá praktických i teoretických poznatků z různých strojírenských a fyzikálně inženýrských oborů, zejména defektoskopie, metalografie, fraktografie, fyzikální metalurgie a lomové mechaniky.

⁵⁶ *Policie České republiky-Kriminalistický ústav-expertizní obory-kriminalistická daktyloskopie*. [online]. [cit. 19.2.2022]. Dostupné z: policie.cz/kriminalisticky-ustav-praha-expertizni-obory.aspx.

Postupy pomocí defektoskopie a metalografie jsou používány také při identifikaci nečitelných, pozměněných a odstraněných znaků (symbolů a čísel) vyražených do kovových materiálů. U kovových materiálů se dále zkoumá jejich vnitřní stavba, která vede ke zjištění způsobu mechanického a tepelného zpracování.

10.4.3. Kriminalistická trasologická expertiza

Kriminalistickou trasologickou expertizou se zkoumají a určují stopy pohybu lidí a zvířat (stopy obuvi, bosých nohou a stopy končetin zvířat), kol vozidel nekolejové dopravy, rukavic, oděvních svršků a otisků částí lidských těl (uši, rty, zuby apod.), otisky a vtisky různých předmětů (prostorově ohraničených objektů) a stopy jejich pohybu, pokud nejsou objektem daktyloskopického, balistického či mechanoskopického zkoumání. V Kriminalistickém ústavu byl vyvinut trasologický identifikační systém TRASIS, který slouží pro trasologické sbírky vzorů otisků podešví a jimi utvořených stop zajištěných na místě činu.

10.4.4. Kriminalistická elektrotechnická expertiza

Zabývá se zkoumáním elektrotechnických zařízení, předmětů, strojů, přístrojů a instalací, u kterých lze předpokládat přímý vztah k trestné činnosti a k objasnění páchané trestné činnosti. Elektrotechnická expertiza významně napomáhá při objasňování příčin požárů, výbuchů, průmyslových havárií a smrtelných úrazů, ke kterým došlo v souvislosti s poruchami nebo provozem elektrických rozvodů a zařízení. Dále se zabývá zkoumáním elektrických iniciačních okruhů nástražných výbušných a zápalných systémů, kdy vyhodnocuje použité konstrukční prvky, jejich zapojení a u nevybuchlých systémů i jejich funkčnost. Samostatnou problematiku tvoří zkoumání žárovek dopravních prostředků a stanovení, zda-li v okamžiku jejich poškození při dopravní nehodě svítily či nikoliv.

10.4.5. Kriminalistická balistická expertiza

Objekty zkoumání kriminalistické balistiky jsou střelné zbraně, jejichž pomocí lze dopravit střelu na cíl. Zabývá se mechanismem výstřelu, pohybem střely v hlavní zbraně, dráhou střely při letu na cíl a účinky střely v cíli, zkoumá střelivo (náboje) všech druhů a jeho jednotlivé části, kdy se především jedná o vystřelené střely a

nábojnice, a v neposlední řadě zkoumá předměty zasažené střelou a povýstřelové zplodiny. Jednou ze základních otázek kriminalistických expertů z oboru balistiky je individuální identifikace zbraně, kterou na místě události pachatel použil ke střelbě. K tomu slouží expertní balistický identifikační systém EBIS, kdy se jedná o počítačový program pro typování zbraně podle stop na střelách a nábojnicích. Tento je používán nejen v Kriminalistickém ústavu, ale také ve Španělsku a Řecku.

10.4.6. Kriminalistická grafická expertiza

Kriminalistická grafická expertiza je souhrnný název pro expertizu ručního písma, expertizu písma psacích strojů, technické zkoumání dokladů a písemností, včetně zkoumání cenin.

Expertiza písma psacích strojů se zabývá individuální identifikací určitého psacího stroje, který byl použit k napsání určitých písemností.

Expertiza pravosti platidel a cenin se zabývá především zkoumáním pravosti platidel, bankovek i mincí v kterékoliv měně, pravosti cenin jako jsou akcie, obligace, koly, losy, různé peněžní poukázky apod., jako i určování způsobů jejich padělání nebo pozměnění.

Expertiza ručního písma zkoumá veškeré sporné ručně psané projevy (tj. souvislé nebo izolované texty, číslice, podpisy, parafy apod.) za účelem identifikace jejich pisatele (případně padělatele). Sporný i srovnávací materiál se nejprve podrobí důkladné analýze z hlediska grafometrických veličin písma a způsobu tvoření jednotlivých písmen, kdy se po následné syntéze porovnatelných znaků stanovuje závěr podle toho, které znaky převažují - zda shodné a podobné, nebo rozdílné a odlišné.

V rozhovoru pro Český rozhlas ze dne 26. října 2020 písmoznalkyně kriminalistického ústavu Petra Moravcová uvedla, že nejčastěji se padělají podpisy, z tohoto důvodu by měl být podpis co nejkomplexnější a nejsložitější. Správný a těžko padělatelný podpis by měl mít co nejméně tahů. Když se tedy napíše jednotahově celé jméno a příjmení a k tomu třeba ještě titul, tak takový podpis je nejhůře padělatelný. V současné době, kdy se například v bankách nebo na úřadech provádějí také elektronické podpisy, se dají tyto elektronické podpisy zkoumat pomocí

softvéru vyvinutého na Kriminalistickém ústavu, kde se dají tahy takovýchto podpisů různě přehrávat a jejich přehávání zpomalit., kdy se dá touto cestou zjišťovat, jak která část podpisu byla tvořena. Dokonce jsou snímány i tahy nad podložkou SignPadu (elektronické podpisové destičky), proto se dá zjistit, kde tah skončil a kde opět začal. U zkoumání pravosti podpisů je expertiza založena zejména na základním předpokladu, že se žádná osoba nikdy nepodepíše dvakrát po sobě zcela shodným způsobem.⁵⁷

11. Zkušenosti ze znalecké praxe ve forenzní biomechanice

Forenzní biomechanika aplikuje principy biomechaniky na případy řešené v souvislosti s trestním řízením. Na místě činu se mohou nacházet některé kriminalistické stopy, které v sobě mají zakódovanou informaci o pohybové činnosti osob (např. pachatelů, poškozených, či svědků). Forenzní biomechanika umí rozkódovat informaci o pohybovém chování člověka a dokáže určit některé informace o osobě, která vytvořila stopy na místě činu. Jedná se například o tělesnou výšku, rychlost lokomoce (chůze), hmotnost osoby či to, zda osoba něco nesla nebo nenesla. Dalšími případy, které forenzní biomechanika řeší, jsou například pády ze schodů či pády ze stoje na zem. Poměrně rozšířenými případy, kterými se forenzní biomechanika zabývá, jsou pády z výšky (z okna, ze srázu apod.), kde často vzniká podezření cizího zavinění. Forenzní biomechanika umí zjistit, jestli nebyla osoba těsně před svým pádem iniciována silou druhé osoby, a odpovídá na otázku, zda mohla její pád z výšky zapříčinit vnější síla, a v případě fraktury kostí nebo způsobení bezvědomí řeší, které síly k tomu vedly. Forenzní biomechanika se dokáže vyjádřit

⁵⁷ *Policie České republiky-Kriminalistický ústav-expertizní obory-kriminalistické identifikace*. [online]. [cit. 19.2.2022]. Dostupné z: policie.cz/kriminalisticky-ustav-praha-expertizni-obory.aspx. ŠEVČÍK, Ondřej, Daniel Mrázek a Zuzana Marková. *Český rozhlas – Dnešní Plus-26.10.2020*. [online]. [cit. 5.8.2022]. Dostupné z: mujrozhlas.cz/dnesni-plus/nejcastěji-se-padelaji-podpisy.

k velké škále pohybové činnosti pachatele nebo oběti na místě činu v případě, že je jejich pohybová činnost zachycena v kriminalistických stopách.⁵⁸

„Z pohledu historie je forenzní biomechanika poměrně velmi mladý obor v systému forenzních věd. Biomechanika nejprve byla velmi okrajově využívána pro řešení problémů v kriminalistice a v 60. a 70. letech minulého století se rozvíjel vědecký výzkum biomechanických aplikací. Podle zkušeností profesora Jiřího Strause se v komunitě kriminalistů začíná frekventovat pojem "forenzní biomechanika" až od počátku 90. let, kdy byla tato vědecká disciplína využívána jako znalecký obor.“⁵⁹

Podklady pro zpracování posudku z forenzní biomechaniky jsou získávány z ohledání místa činu, ohledání těla zemřelého, prohlídky těla živého poškozeného a podstatně k nim přispívají závěry znalců z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, ale také lékařské zprávy, svědecké výpovědi apod. Přesný a věrohodný závěr biomechanických zkoumání je možné precizovat v současné době cestou vytvořeného matematického modelu a počítačových simulací. Znalecký posudek tak může vyjádřit pravděpodobný závěr o možnostech pohybového chování osob v průběhu trestného činu. Takový závěr poskytuje další relevantní informaci pro objektivní rozhodnutí v dané věci.

Odvětví forenzní biomechaniky významně využívá získané relevantní informace z místa události, a proto je tedy kriminalistická dokumentace významná pro znalecké dokazování. Místo činu musí být pečlivě a objektivně dokumentováno. Samozřejmě jsou důležité i technické parametry a limity technických zařízení, z tohoto důvodu musí znalec vnímat možnosti výskytu chyb v dokumentaci a trvat na

⁵⁸ TrestOnline.cz. Forenzní biomechanik prof. Jiří Straus: „Nejčastěji řeším pády z výšky“. [online]. [cit. 15.8.2022]. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/rozhovory-nazory/forezni-biomechanika-s-prof-strausem/>.

⁵⁹ STRAUS, Jiří. *Zkušenosti ze znalecké praxe ve forenzní biomechanice*. Ministerstvo vnitra České republiky. 2-2008. [online]. [cit. 5.3.2022]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/zkusenosti-ze-znalecke-praxe-ve-forezni-biomechanice.aspx.

tom, aby měl k dispozici pouze takovou dokumentaci, která nezpochybnitelně a přehledně zachycuje místo události nebo průběh skutkového děje. Musí z ní tedy být zřetelné všechny prostorové vztahy mezi skutkovým dějem a kriminalistickými stopami. Odbornost znalce pak nutí, aby se zabýval věrohodností a pravdivostí předložených informací v kontextu se stanovenými znaleckými verzemi. To je základ i pro vyjadřování znaleckých závěrů v alternativním výsledku a stanovení míry pravděpodobnosti jeho závěrů.

Než vydá znalec k předmětu jeho zkoumání znalecký závěr, musí posoudit:

- ✓ zda je úplný ve vztahu k zadání,
- ✓ zda jsou závěry posudku náležitě a logicky odůvodněny,
- ✓ zda jsou závěry posudku podloženy obsahem nálezu,
- ✓ zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo třeba vypořádat,
- ✓ zda existuje soulad s ostatními provedenými důkazy.

Značné potíže mohou vznikat v případech, v nichž mají být závěry znalce opřeny o různé subjektivní údaje nebo o podkladové materiály, které jsou rozporné nebo se vzájemně vylučují.⁶⁰

V praxi je tedy nezbytné vnímat obsah nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06, v němž tento soud vyjádřil, že znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě, jako každý jiný důkaz, protože ani on nepožívá žádné větší důkazní síly, a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale též věcné správnosti. Tato zásada je běžně uznávána v odborné procesualistické literatuře. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběh

⁶⁰ STRAUS, Jiří a Zdeněk Krejčí. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika: K věrohodnosti znaleckého posudku*. Vědecké studie a analýzy [online], 2019, roč. 4. ISSN 2533-4387, s. 99. [cit. 14.2.2022]. Dostupné z: <http://www.vsfs.cz/periodika/forezni-vedy-2019-2-01.pdf>.

znaleckého zkoumání, věrohodnost teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování závěrů znalce. Ústavní soud si je vědom toho, že požadavek, aby orgán činný v trestním řízení hodnotil mj. též odbornou správnost znaleckého zkoumání a odbornou odůvodněnost závěrů znaleckého posudku, je velmi náročný. Uznává také správnost názoru, že orgán činný v trestním řízení nemůže sám nahradit odborné závěry znalce svými laickými názory. Je však třeba trvat na povinnosti orgánů činných v trestním řízení hodnotit znalecký posudek ze všech aspektů shora naznačených, včetně jeho odborné správnosti. Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku a slepě důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle jeho vnitřního přesvědčení, privilegiovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce. Takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat. Vyvstanou-li pochybnosti o věcné správnosti znaleckého posudku, je orgán činný v trestním řízení povinen, v souladu se zásadou oficiality a zásadou vyhledávací (§ 2 odst. 4, 5 trestního řádu), pokusit se odstranit vzniklé pochybnosti obstaráním dalších důkazů. V případě závažných skutkových rozporů a pochybností o správnosti znaleckého posudku, které se nepodaří odstranit, musí soud postupovat podle pravidla in dubio pro reo a rozhodnout ve prospěch obviněného.

11.1. Kazuistika

11.1.1. Okolnosti události

Dne 21.4.2004 došlo v pronajatém bytě na adrese ulice Skelná č.p. 55, Jablonec nad Nisou, ke konfliktu mezi mužem a ženou, údajně pro to, že žena měla muži odcizit částku ve výši 1.000,- Kč. Muž po ženě požadoval vrácení peněz, kdy žena odcizení popírala. Muž (dále jen podezřelý) uzavřel a uzamkl dveře od bytu, opakovaně rukou udeřil ženu (dále jen poškozená) do obličeje a při tom jí vyhrožoval, že jí udělá problémy a nechá jí vyhodit ze zaměstnání. Dle dalšího šetření orgány

činnými v trestním řízení bylo zjištěno, že v tomto jednání měl podezřelý pokačovat i poté, co mu poškozená měla peníze vrátit a chtěla byt opustit, přičemž v tomto ji podezřelý zabránil. Když pak poškozená sama vylezla na parapet otevřeného okna, podezřelý ji měl z okna vystrčit ven. Poškozená poté vypadla z okna ve výšce 13,7 metrů na travnatý povrch, přičemž utrpěla mnohočetná poranění, kterým o několik hodin později podlehla. Dalším šetřením orgánů činných v trestním řízení bylo zjištěno, že podezřelý byl v době incidentu pod vlivem alkoholu a kanabinoidů.

Podezřelému bylo po prošetření věci sděleno obvinění. Jako obžalovaný v hlavním líčení byl dne 15. dubna 2005 rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem uznán viným trestnými činy vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zákona a vraždy podle § 219 odst. 1 trestního zákona, kdy mu byl za tyto trestné činy uložen souhrnný trest odnětí svobody v trvání 10 let se zařazením do věznice s ostrahou. Veškeré důkazy se však opíraly pouze o výpovědi dvou svědků, které se rozcházely, dále závěry soudních lékařů a znalecký posudek z oboru kriminalistiky, specializace forenzní biomechaniky, vypracovaný znalcem profesorem S. na žádost soudu prvního stupně. Odsouzený (dále jen stěžovatel) se proti rozsudku Krajského soudu odvolal k Vrchnímu soudu v Praze. V odvolání uvedl námitky k dokazování soudem prvního stupně, které odůvodnil zpochybněním objektivitě znaleckého posudku z forenzní biomechaniky a dále odvolacímu soudu předložil dva znalecké posudky. Jeden z oboru textilie, odvětví textilních materiálů, vypracovaný docentem J. S. Druhý posudek byl vypracován docentem J., kdy se jednalo o biomechanickou expertizu. Tyto posudky si stěžovatel nechal sám vypracovat. Následně vrchnímu soudu při veřejném zasedání předložil písemný komentář docenta J. který se vyjádřil k podané znalecké expertize profesorem S., a navrhoval, aby bylo dokazování doplněno osobním výslechem zpracovatelů obou expertiz k odstranění rozporů mezi závěry jejich posudků. Odvolací soud však návrhům stěžovatele nevyhověl a vyjádřil své přesvědčení o tom, že krajským soudem bylo dokazování provedeno v potřebném rozsahu a další dokazování by již bylo nadbytečné a že nalézací soud dospěl v zásadě ke správným skutkovým zjištěním. Vrchní soud pouze porovnal závěry znaleckého posudku profesora S. z forenzní biomechaniky se závěry znalců

soudního lékařství ohledně zranění poškozené a výpověďmi svědků, kteří nezávisle na sobě pozorovali pád poškozené.

Proti uvedenému rozhodnutí odvolacího soudu podal stěžovatel dovolání k Nejvyššímu soudu, a to k výroku o vině trestným činem vraždy podle § 219 odst 1 trestního zákona i výroku o trestu, ve kterém se odkazoval na dovolací důvody uvedené v § 265b odst 1 písm. g) a l) trestního řádu. Výhrady stěžovatele směřovaly opět proti správnosti znaleckého posudku z forenzní biomechaniky profesora S. Nejvyšší soud však dovolání stěžovatele jako zcela zjevně neopodstatněné odmítl podle ustanovení § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu.

Poté, co stěžovateli nebyl s to žádný z uvedených obecných soudů vyhovět jeho námitkám, podal k Ústavnímu soudu České republiky ústavní stížnost, v níž se domáhal zrušení rozhodnutí obecných soudů, neboť byl přesvědčen, že jimi byla porušena ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 1 a 3 a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Stěžovatel uvedl, že byl v trestných činech vedených proti němu odsouzen nespravedlivě, protože se těchto trestných činů nedopustil a dále se odvolal na pochybnosti výsledku znaleckého posudku z oboru kriminalistiky, odvětví forenzní biomechanika s odůvodněním, že v řízení před obecnými soudy figuroval jako hlavní a v podstatě jediný usvědčující důkaz ve vztahu ke spáchání trestného činu vraždy. Stěžovatel upozornil, že profesor S. je jediným znalcem se specializací na forenzní biomechaniku v České republice a že neexistuje ani znalecký ústav nebo jiný znalec s obdobným oborem. Z uvedeného důvodu se stěžovatel obrátil na Univerzitu Karlovu, Fakultu tělesné výchovy a sportu, Katedru anatomie a biomechaniky, která se na vysoké úrovni rovněž uvedeným oborem zabývá. Posudek zde vypracovaný docentem J. totiž potvrzuje verzi stěžovatele, že pád poškozené mohl proběhnout tak, že poškozená vypadla z okna nešťastnou náhodou, poté co stála v podřepu na vnitřním parapetu okna zády do místnosti a náhle se přetočila levým ramenem ven. Stěžovatel poukazuje na to, že během trestního řízení se nepodařilo zjistit přesnou polohu těla poškozené po dopadu (poškozená byla odvezena záchrannou službou ještě před příjezdem policistů. Před zásahem záchranné služby na místě bylo s

poškozenou manipulováno svědky incidentu, kteří jí poskytovali první pomoc).

Stěžovatel mimo jiné kritizuje, že obecné soudy se s jeho námitkami náležitě nevypořádaly a braly do úvahy jen argumenty v jeho neprospěch, zatímco argumenty v jeho prospěch zcela pominuly. Tím mělo dle stěžovatele dojít k porušení zásady in dubio pro reo (v pochybnostech ve prospěch obviněného). Stěžovatel zdůrazňuje, že byl zbaven svého ústavním pořádkem zaručeného práva na obhajobu, když obecné soudy odmítly předvolat profesora S. a docenta J. za účelem odstranění rozporů uvedeného znaleckého posudku profesora S. a expertizy docenta J. Byly odmítány jeho návrhy na doplnění posudku z oboru zdravotnictví, stejně tak nebyl proveden žádný ze stěžovatelem navrhovaných vyšetřovacích pokusů. Stěžovatel upozorňuje i na skutečnost, že policie zničila oděv poškozené, čímž došlo k vědomému zničení důkazů.

Ústavní soud provedl dokazování výslechem stěžovatele a všech svědků, s nimiž byl stěžovatel ve styku krátce před incidentem a dále vyslechl svědky, kteří sledovali pád poškozené z okna a byli jedinými očitými svědky polohy těla poškozené po dopadu na zem. Dále byly Ústavním soudem vyžádány znalecké posudky z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, psychiatrie a klinické psychologie ohledně duševního stavu stěžovatele a zejména znalecký posudek znalcem z oboru kriminalistika, specializace forenzní biomechanika, ohledně charakteru pádu poškozené a možnosti cizího zavinění. Z listinných důkazů soud hodnotil odborné vyjádření z oboru chemie ohledně mikrostop z parapetu okna bytu, jenž se nalézá o patro níže, než odkud vypadla poškozená, a také protokol o ohledání místa činu. Na základě výše uvedených postupů spatřuje Ústavní soud důkazní pochybení obecných soudů ve skutečnostech, že soud se opírá o jediný důkaz, kterým je znalecký posudek z oboru Kriminalistika, specializace forenzní biomechanika. Žádný jiný důkaz ze shromážděných důkazů v průběhu trestního řízení neobsahuje žádnou informaci o tom, že obžalovaný poškozenou z okna vystrčil. Svědecké výpovědi vyslechnutých osob zachycují pouze takové události, které se odehrávaly před činem nebo naopak po činu, avšak kritický moment události, který spočíval ve "vystrčení" poškozené z okna, není prokázán žádnou svědeckou výpovědí ani žádným jiným

důkazem. O motivu trestného činu vraždy neexistuje žádný důkaz.

Dle Ústavního soudu z povahy věci vyplývá, že předpokladem biomechanické analýzy pádu těla z výšky je existence spolehlivých vstupních informací. Nutné jsou především informace získané ze stop na místě činu (např. na místě dopadu těla, na místech, jichž se padající tělo mohlo dotknout při pádu), ze stop na těle zraněné osoby a ze svědeckých výpovědí osob pozorujících pád. Ústavní soud dále konstatuje, že v posuzovaném případě tyto informace, které měl znalec k dispozici, nejsou zdaleka dokonalé, ať už vlivem objektivních podmínek, anebo vlivem chybného postupu orgánů činných v trestním řízení. Zjištění přesné polohy těla po dopadu na zem bylo velmi obtížné, protože tělo dopadlo na svažující se terén a mohlo se po dopadu dále posunout a to také z důvodu, že vzápětí po pádu poškozené na zem bylo s tělem manipulováno s účelem poskytování první pomoci. Výpovědi jediných očitých svědků se v otázce polohy těla po pádu rozcházejí, stejně jako se rozcházejí výpovědi k samotnému způsobu pádu poškozené (pád hlavou dolů vs. pád obličejem nahoru). K přesné biomechanické analýze pádu by nepochybně bylo zapotřebí znát přesnou polohu těla poškozené v okamžiku vypadnutí z okna.

Ústavní soud konstatoval, že v posuzovaném případě soudy nedodržely požadavky kladené na náležité hodnocení výsledku znaleckého zkoumání, což vedlo k nejistotě o správnosti zjištěného skutkového stavu a podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zčásti vyhověl ústavní stížnosti a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona zrušil rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 15.4.2005 v té části výroku o vině, kterou bylo vysloveno, že obžalovaný je vinen trestným činem vraždy podle § 219 odst. 1 trestního zákona, jakož i ve výroku tohoto rozsudku o trestu.⁶¹

11.1.2. Důraz na správnost formulace zadáných otázek znalci

Biomechanická analýza pádu z výšky umožňuje podle empirických zkušeností

⁶¹ Nález ústavního soudu Jménem republiky, III. ÚS 299/06 ze dne 30.4.2007: K hodnocení důkazu znaleckým posudkem soudem v trestním řízení, N 73/45 SbNU 149. [online]. [cit. 14.2.2022]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz>.

řešit řadu důležitých otázek. Níže jsou uvedeny otázky tak, jak by měly být správně formulovány, aby mohl znalec vyhotovit kvalitní a úplný znalecký posudek:

1. *Jaká byla trajektorie pádu lidského těla s ohledem na zjištěná zranění na těle osoby lékařem nebo při prohlídce a pitvě zemřelého, stop nalezených a zajištěnýchna objektu při ohledání místa činu, u kterého byl dokumentován počátek pohybu?*
2. *Stanovit, zda zjištěné důkazy o trajektorii pádu lidského těla prokazují, že počátek pohybu osoby směřující k pádu byl zapříčiněn spontánně či náhodným pohybem, anebo byl dán podnět k tomuto pohybu jinou osobou?*
3. *Jaká byla potřebná energie jiné osoby k počátku pohybu k pádu, aby trajektorie pádu lidského těla odpovídala dokumentovaným skutečnostem?*
4. *Mohla tuto potřebnou sílu vyvinout jiná osoba, která dala podnět k počátkupohybu k pádu?*
5. *Do jakého místa lidského těla poškozeného tato energie musela působit, aby odpovídala zjištěné trajektorii pohybu pádu?*
6. *Jakou sílu by musela sama poškozená osoba vyvinout, aby vektor rychlosti odrazu způsobil zjištěnou trajektorii pohybu pádu lidského těla?*
7. *Provést statické (dynamické) grafické znázornění trajektorie pohybu lidského těla při pádu, z různých úhlových a směrových pohledů včetně odpovídajícího popisu.*
8. *Další zjištěné skutečnosti znalce, které mohou přispět k objasnění.*

“Chceme-li dosáhnout objektivní, tedy i věrohodné (či kvalitní) znalecké zkoumání, pak je namístě vědecké názory konfrontovat, ale také činit závěry ke sjednocení vědeckých názorů.”⁶²

⁶² STRAUS, Jiří a Zdeněk Krejčí. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika: K věrohodnosti znaleckého posudku*. Vědecké studie a analýzy [online], 2019, roč. 4. ISSN 2533-4387, s. 100, s. 102. [cit. 14.2.2022]. Dostupné z: <http://www.vsfs.cz/periodika/forenzni-vedy-2019-2-01.pdf>.

Názor autora práce

Ve výše uvedeném případě je znázorněno, jak důležitá je prvotní práce policejních orgánů na místě činu, která by, obzvláště v takto závažných kauzách, měla být provedena s maximální precizností a péčí. Od prvotních úkonů na místě činu se odvíjejí další postupy orgánů činných v trestním řízení. V případě jakéhokoli pochybení to může vést ve svém závěru až k justičním omylům. Mnohdy je složité zjistit přesné skutečnosti tak, jak se reálně odehrály, což je v tomto případě znázorněno. V zásadě je v případech, kdy dojde u osoby k újmě na zdraví, nepochybně prvotním jednáním očitých svědků splnit svou zákonnou povinnost v poskytnutí první pomoci, což v tomto případě učinili. S tímto se pojí samozřejmě manipulace s poškozenou osobou. Poté, co se zraněná osoba dostane do péče lékařů, tito se jí samozřejmě snaží co nejdříve obnovit životní funkce, stabilizovat a co nejrychleji přepravit do nemocničního zařízení. Ani zdravotníci na místě v danou chvíli jistě nepřemýšlí nad tím, v jaké poloze osoba po jejich příjezdu ležela a už vůbec si nemohou být schopni danou situaci přesně vybavit. Jejich úkolem je zachraňovat lidské životy, ve své profesi uvažují naprosto jinak než vyšetřující orgán činný v trestním řízení.

Nelze vyčítat svědkům, že se jejich výpovědi rozcházejí a mnohdy si nedokáží vybavit přesné detaily ze situace, jako například směr pádu osoby z výšky či její přesné místo a poloha po dopadu. Tito svědci zažívají v první řadě velký šok a s nastupujícím adrenalinem je tyto situace přinutí k rychlému jednání. Osoby poskytující první pomoc zraněnému většinou v danou chvíli nepřemýšlí tak, že budou muset detailně popsat celou situaci orgánům policie a jako svědci události u soudu. Vysoká zátěž na psychiku takové osobě může poté vyústit ve zkreslení klíčových detailů, které si nedokáže přesně vybavit. Orgány policie na místě činu by měly v případech, kde došlo k tak fatálním zraněním osoby, přesto, že nezemřela hned na místě, vždy jednat tak, aby v případě smrti poškozeného bylo možné objasnit událost všemi zákonnými prostředky, protože v případě, že poškozený zemře, již pochopitelně nemůže uvést okolnosti, za kterých k jeho zraněním, v tomto případě pádu z okna, došlo. Od orgánů policie se tedy očekává, že provedou neodkladné a

neopakovatelné úkony, zajistí místo činu proti vstupu nepovolaných osob a dokonale ho ohledají. Je tedy naprosto nezbytné, aby se na místo dostavil kriminalistický technik, vše fotograficky zadokumentoval a zajistil všechny stopy, které mají relevantní vztah k dané události. V neposlední řadě je nutné na místě vytěžit všechny svědky události, protože to, co je uchováno v čerstvé paměti, bývá velice cenným zdrojem informací hlavně z toho důvodu, že tyto informace nejsou ovivněny vytrháváním z kontextu vlivem postupného zapomínání.

Dle mého názoru jsou toto přesně ty situace, kdy je vhodné na místo ohledání přibrat znalce či konzultanta se znalostmi ze specializovaného oboru. Tyto náležitosti se v praxi většinou řeší až po splnění prvotních a neodkladných úkonů, kdy policejní orgán na svém oddělení celou věc zaeviduje, provede výslechy a zadokumentuje další listinné důkazy, jako ohledání místa činu se zajištěnými stopami. Většinou teprve po vyřešení těchto náležitostí v nezbytně nutných případech přibere orgán činný v trestním řízení znalce. Zde však nastává situace, že přibráný znalec, který nebyl přímo na místě ohledání, je odkázán pouze na zajištěné stopy policejním orgánem a listinné důkazy, jejichž kvalita může být mnohdy sporná. I znalec má však omezené kapacity, a i přes všechny jeho znalosti a praxi nemůže být schopen na základě minima relevantních podkladů vypracovat kvalitní a bezchybný posudek. Znalec pak vychází pouze z toho, co mu orgán činný v trestním řízení předložil a je tedy dost možné, že na základě těchto podkladů nevyhodnotí věc tak, jak se reálně stala.

A právě zde nastává bod zlomu. V případě obvinění podezřelého jsou u soudu v hlavním líčení předkládány důkazní materiály, vyslýcháni svědci události a v neposlední řadě se předkládá vypracovaný znalecký posudek. Jak již bylo mnohokrát uvedeno, soudce není a ani nemůže být zároveň odborníkem v různých specializovaných oblastech. Soudce jako laik vyhodnocuje znalecké posudky, kterým mnohdy sám nerozumí a nemá možnost si ověřit jejich správnost. Pokud nejsou jiné adekvátní důkazy, které hovoří o vině nebo nevině, soud se většinou přikloní k závěru znaleckého posudku, na jehož základě vyřkne svůj rozsudek. V tomto případě byla obžalovanému vyslovena vina za spáchání trestného činu vraždy.

Může se zcela jistě stát, že prvoinstanční soud rozhodne v neprospěch obžalovaného i na základě důkazů, které nejsou nevyvratitelné. Proto má odsouzený ze zákona právo na řádný opravný prostředek ve smyslu odvolání u odvolacího soudu. V našem případě si stěžovatel nechal vypracovat vlastní znalecké posudky, které rozporovaly posudek vypracovaný pro orgány činné v trestním řízení, a jasně hovořily o jeho nevině. Odvolací soud však návrh na předložení a následné projednání důkazů hovořících v jeho prospěch zamítl s odůvodněním, že soud první instance rozhodl správně na základě pravdivých důkazů, jež se opíraly o znalecký posudek.

V případě dovolání u Nejvyššího soudu stěžovatel též neuspěl, přesto, že se odvolával na pochybení odvolacího soudu, kdy tento stěžovateli nevyhověl jeho návrhům na doplnění dokazování.

Teprve až Ústavní soud České republiky na základě ústavní stížnosti, ve které stěžovatel uváděl, že byl krácen na jeho právech zaručených Listinou základních práv a svobod, kdy se domáhal stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu, který však na jeho námítky nedbal, věc objasnil na základě nových důkazních materiálů, na jejichž podkladech zrušil výrokovou část nalézacího soudu o vyslovení viny ze spáchání vraždy.

Z výše uvedeného vyplývá, že v případě důkazní nouze nebo sporných důkazů, by soudy měly brát v potaz veškeré předložené důkazy stran, které hovoří o nevině obžalovaného. Dle mého názoru v tomto případě zcela jistě pochybil odvolací soud v Praze a následně pak i Nejvyšší soud.

12. Praxe ve znalecké činnosti

12.1. Účast znalce na místě ohledání

Podle § 113 odst. 1 trestního řádu, věta druhá: "*K ohledání se zpravidla přibere*

znalec", je účast znalce na místě činu žádoucí zejména u závažných a rozsáhlých dopravních nehod, násilných deliktů atp. Přítomnost znalce na místě dopravní nehody je důležitá vždy, pokud je ze strany účastníků dopravní nehody uváděna jako příčina nehody technická závada. Pokud je však příčina dopravní nehody nejednoznačná, či se účastníci dopravní nehody rozcházejí ve svých výpovědích, znalecké technické zkoumání otázek by mělo být řešeno až poté, co je znalec orgánem činným v trestním řízení přibrán jako znalec pro vypracování znaleckého posudku a je mu vymezena kompetence v rámci řešené dopravní nehody již v probíhajícím trestním řízení. V uvedeném případě znalec tedy podává znalecký posudek na základě předložených informací získaných orgánem činným v trestním řízení, podle závěrů získaných vlastním znaleckým zkoumáním, nikoli na základě informací, které získal vlatním vnímáním okolností události jako její účastník nebo svěděk.

Smyslem účasti znalce při ohledání dle § 113 trestního řádu je odborně usměrňovat činnost orgánu činného v trestním řízení, zejména pak v rámci dokumentace a rozsahu zajištěných stop důležitých pro znaleckou činnost. Pro znaleckou činnost znalce je také důležité, seznámit se s místopisem místa činu, případně provést za účasti orgánu činného v trestním řízení odborné ohledání vybraných objektů.⁶³

12.2. Účast znalce během vyšetřovacího pokusu

Vyšetřovací pokus, který je zakotven v ustanovení § 104c trestního řádu, představuje možné využití experimentální metody v kriminalistické vědě i kriminalistické praxi. Tuto metodu lze využít za účelem získání nových poznatků určitých jevů v prověřování kriminalisticky relevantní události. Mnohdy je zapotřebí k objasnění věci zjistit, zda např. obviněný dokáže přemístit břemeno z místa A do

⁶³ CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-42-3, s. 187, 191.

místa B bez pomoci jiné osoby, či zda je z určitého místa vidět určitý děj.⁶⁴

Přibrání znalce k vyšetřovacímu pokusu je uvedeno v § 104c odst. 3 tr. řádu. Zpravidla je znalec využíván pro speciální metodu kriminalistické praxe ve formě expertizního (znaleckého) experimentu, přičemž znalec zde hraje roli nepřímého účastníka.⁶⁵

Účast znalce u vyšetřovacího pokusu je nutná v případech, kdy v průběhu vyšetřovacího pokusu vyvstanou odborné otázky, které nemůže řešit policejní orgán sám. Znalec zde plní funkci odborného konzultanta, který se přibere vždy k provádění složitých vyšetřovacích pokusů ještě před jejich započatím, který slouží policejnímu orgánu jako odborný rádce při objasňování některých jevů a hodnocení jejich výsledků.⁶⁶

12.2.1. Případ z praxe vyšetřovacího pokusu

Pro podporu této problematiky je níže uveden praktický příklad. Jedná se o případ, který se stal v létě roku 1967. Toho roku byla v Praze u Staroměstského jezu na řece Vltavě vylovena mrtvola muže. Bylo zjištěno, že tělo patří cizímu státnímu příslušníkovi, který byl v té době již čtyři dny pohřešován. Provedeným ohledáním těla a soudní pitvou nebyly zjištěny známky násilí, kdy na mrtvole nebyla viditelná žádná zranění, která by mohla vést alespoň k bezvědomí. Ani toxikologickým vyšetřením nebyly zjištěny příznaky otravy nebo požití alkoholu. V soudně lékařském posudku bylo uvedeno, že smrt nastala udušením z utopení. Podrobným vyšetřením vnitřních orgánů byla zjištěna atheroskleróza a disperzní fibróza srdečního svalu, která mohla vést až k akutní srdeční nedostatečnosti, zejména po předchozí tělesné námaze, což v tomto případě mohla být i pouhá chůze. Pro hnilobné změny však již nebylo možno potvrdit ani vyloučit, zda k této srdeční nedostatečnosti došlo. V močovém měchýři

⁶⁴ KONRÁD, Zdeněk. *Některé zvláštní způsoby dokazování kriminalistické problémy teorie a praxe*. Praha 2017. ISBN 978-80-7251-477-9, s. 47.

⁶⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk Konrád a Jaroslav Suchánek. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004-xxiii. ISBN 80-7179-878-9, s. 358.

⁶⁶ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní akademie České republiky v Praze*, Praha: ABOOK s.r.o. 2017. ISBN 978-80-906974-0-9, s. 504.

zemřelého bylo zjištěno 300 ml moče, což mohlo vyvolat pocit nucení na moč. Mezi řadou verzí o příčině utopení vznikla i verze nešťastné náhody, ke které mohlo dojít při vykonávání potřeby poškozeného, kterou šel vykonat k řece, do které následkem srdeční slabosti upadl a v ní utonul. K prověrce této verze bylo přistoupeno k provedení vyšetřovacího experimentu, který měl za cíl zjistit přesné místo, kde mohl poškozený do vody upadnout. Místo bylo vytypováno na základě propočtů specialistů z oboru vodního hospodářství a na základě všestranného prozkoumání možných tras od bydliště zemřelého, ze kterého vedly jeho poslední kroky před smrtí, až k nábřeží řeky, ve které bylo tělo nalezeno. Experiment byl proveden s odstupem doby jeden a půl měsíce od utonutí, za obdobných meteorologických a vodních podmínek, které byly v době utonutí osoby. Vyšetřovací experiment byl proveden ve dvou etapách.

Etapa první

V první etapě bylo na základě doporučení odborných specialistů z oboru vodního hospodářství přes celou řeku v místě pravděpodobného upadnutí do vody nataženo na protější břeh lano, na němž byla ve stanovených vzdálenostech, které určily přesné propočty specialistů, umístěna čísla od 1 až 30, přičemž od každého čísla byla vypuštěna dřevěná tyč se stejným číslem, která byla na jednom konci zatížena tak, aby plavala ve svislé poloze. Tyto tyče plavaly směrem k místu nálezu mrtvoly, které bylo předem označeno. Přímo na místo nálezu mrtvoly doplávaly tyče označené čísly 5 a 6. Do prostoru blízkého místu nálezu doplávaly ostatní tyče označené čísly 1 až 10. Jednalo se o tyče vypuštěné od břehu, ze kterého mohl poškozený spadnout do vody. Ostatní tyče až do čísla 30, které byly vypuštěny dále od břehu, se postupně zachycovaly na larsenové stěně, kterou byla přehrazena vodní propust' jezu.

Etapa druhá

Ve druhé etapě byly vypuštěny dvě připravené figury, které svými rozměry i vahou odpovídaly tělu mrtvého. První figura byla vypuštěna z prostoru označeném na laně pod číslem 3., který byl vzdálen 9 m od břehu. Druhá figura byla vypuštěna z

prostoru pod označením číslo 5 ve vzdálenosti 15 m od břehu. Místa vypustění figur byla vybrána s ohledem na výsledky první etapy experimentu. Obě figury byly unášeny proudem, přičemž první figura (vypustěna od místa č. 3) postupně ztrácela na rychlosti, neboť se dostávala až do blízkosti břehu Střeleckého ostrova, kde nakonec uvázla a zastavila se. Druhá figura (vypuštěna od místa č. 5) doplávala asi za 20 minut na Staroměstský jez a uvízla těsně u vyznačeného místa nálezu mrtvoly, asi 50 cm vpravo.

Průběh i výsledky experimentu byly dokumentovány fotograficky, filmovým záznamem za použití dvou stabilně umístěných kamer (jedna umístěna nad místem nálezu mrtvoly a druhá umístěna na člunu), detailními nákresey, plány a grafy.⁶⁷

Na uvedeném příkladu je zřejmé, že k provedení složitého vyšetřovacího experimentu má pomoc znalců - specialistů ve svém oboru, své nenahraditelné uplatnění. Poté, co je provedeno hodnocení výsledků vyšetřovacího pokusu, jsou tyto výsledky využívány v průběhu vyšetřování trestní věci a rovněž slouží jako jeden z důkazů, který může přispět ke zjištění skutkového stavu věci.⁶⁸

12.3. Účast znalce během rekonstrukce

Rekonstrukcí se rozumí fyzické obnovení určitého statického hmotného objektu (předmětu, nástroje apod.), jenž působením různých vnějších vlivů a podmínek ztratil postupně svůj původní tvar, formu, zkrátka to, co měl takový objekt vyjadřovat, a z různých zachovalých dokumentů, návodů a jiných vodítek lze soudit, jak tento objekt při svém zrodu vypadal.

V kriminalistické praxi zastává rekonstrukce specifickou metodu kriminalistické praktické činnosti, která spočívá nejen v obnovení kriminalisticky relevantních

⁶⁷PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. I. Vydání, MV ČSSR, š.o. KŠS, Praha 1972. evid. č. K-4017/20-71-F, s. 85-87.

⁶⁸NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní akademie České republiky v Praze*. Praha: ABOOK s.r.o. 2017. ISBN 978-80-906974-0-9, s. 512.

hmotných objektů, (např. rekonstrukce listin a dokladů, předmětů a jejich částí apod.) ale i situací a skutkových okolností, tedy obnovování různých kriminalisticky relevantních podmínek, jevů a dějů.⁶⁹ Především rekonstrukce trestného činu se využívá v procesu vyšetřování a dokazování skutkově a právně náročných trestních věcí obecné nebo majetkové kriminality s vysokým stupněm nebezpečnosti pro společnost.⁷⁰

Rekonstrukce je upravena trestním řádem v ustanovení § 104d a koná se za účelem obnovení situace a okolností, za kterých byl spáchán trestný čin, nebo které k němu mají podstatný vztah. Rekonstrukcí se prověřuje výpověď podezřelého, obviněného, spoluobviněného, poškozeného nebo svědka v případě, že jiné důkazy provedené v trestním řízení nepostačují k objasnění věci.⁷¹ V praxi se běžně setkáváme s rekonstrukcí kriminalisticky významných míst, předmětů, znaků člověka, jednání a událostí.⁷²

Podobně jako u vyšetřovacího pokusu, lze k rekonstrukci zvláště složitých případů přibrat znalce.⁷³ Policejní orgán sám není schopen zhotovit například původní stav značně poškozené listiny, aby zjistil, co bylo jejím obsahem, či plastickou metodou zrekonstruovat obličej podle lebky. A právě v situacích, kdy je nedostatek kriminalisticky relevantních důkazů a orgán činný v trestním řízení není schopen hnout se z místa, aby objasnil skutečnosti případu, přichází v úvahu požádat o pomoc znalce.⁷⁴

⁶⁹VYCHODIL, Miroslav. *Rekonstrukce trestného činu*. I. Vydání, MV ČSSR, š.o. KŠS, Praha 1972. evid. č. K-4017/20-71-F, s. 12.

⁷⁰ PRERAD, Vladimír a Miroslav Vychodil. *Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1990. ISSN 0323-0619, s. 14.

⁷¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v posledním znění

⁷² MUSIL, Jan, Zdeněk Konrád a Jaroslav Suchánek. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004-xxiii. ISBN 80-7179-878-9, s. 365.

⁷³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v posledním znění

⁷⁴NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní akademie České republiky v Praze*. Praha: ABOOK s.r.o. 2017. ISBN 978-80-906974-0-9, s. 515.

13. Nehody v silniční dopravě

Již v předcházejících kapitolách byla zdůrazněna základní zásada znaleckého dokazování, která je upravena trestním řádem, který mimo jiné uvádí nepřipustnost hodnocení důkazů a řešení otázek znalcem z právního hlediska. I přes tuto zásadu se často stávají případy, kdy orgány činné v trestním řízení kladou znalci otázky, které ho přímo nutí, aby tuto zásadu porušil. Zásadní chyba je v nepřesně vymezených zadaných otázkách znalci, které jsou často zavádějící. K těmto chybám dochází i při znalečném řešení silničních dopravních nehod, kdy orgány činné v trestním řízení znalcům pokládají takové otázky, ve kterých požadují vyjádření znalce k důkazům nebo aby zodpověděl otázky týkající se subjektivní stránky trestného činu, pro které je stíhán pachatel dopravní nehody. Zejména pak vyžadují od znalce posuzování míry a způsobu porušení pravidel silničního provozu. Nepřipustnost hodnocení důkazů a posuzování právních otázek znalcem ale neznamena, že se znalec nemá zajímat o příslušná zákonná ustanovení zákona o provozu na pozemních komunikacích (z.č. 361/2000 Sb). Znalec pro řešení této otázky naopak musí danou normu ovládat, vzhledem k tomu, že ve své činnosti musí pracovat s pojmy, které jsou uvedené v zákoně a dávat zkoumání do souvislosti k jednotlivým ustanovením tohoto zákona (např. řešit otázky směru a způsobu jízdy, rychlosti vozidla, omezení nebo ohrožení účastníka silničního provozu apod.) s ohledem na to, že znalec tyto otázky řeší pouze z pohledu technického (znaleckého), nikoli z pohledu právního. Z výše uvedeného vyplývá, že znalec nemůže v posudku konstatovat např., že se řidič svým chováním v silničním provozu dopustil přestupku nebo že porušil některé ustanovení zákona, takovéto závěry je oprávněn učinit pouze orgán činný v trestním řízení. V některých případech se však znalec musí vyjádřit i k otázce chování účastníka silničního provozu, a zejména takové, zda se účastník choval v souladu s pravidly silničního provozu, v opačném případě by pak znalec nebyl schopen posoudit nehodu z technického hlediska.⁷⁵ Tak například, pokud je znalci položena soudem otázka: "Kdo

⁷⁵ CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-42-3, s. 227.

dopravní nehodu zavnil?", může znalec k položené otázce konstatovat, že se jedná o právní otázku, a dále pokračovat odpovědí na otázku nikoli z hlediska právního, ale pouze z hlediska technického, kdy například uvede, že: „Příčinu nehody lze spatřovat v tom, že řidič vozidla „A“ přijíždějící do křižovatky po silnici označené dopravní značkou "Dej přednost v jízdě", nutil řidiče vozidla „B“ jedoucího po silnici označené jako hlavní, k náhlé změně směru a rychlosti jízdy, ačkoli řidič vozidla „B“ nepřekročil rychlost, která je v předmětném místě dovolená.“⁷⁶

Řada ustanovení zákona č. 361/2000 Sb. nezbytně potřebuje ke svému právnímu výkladu i výklad techniký. Tímto technickým výkladem se rozumí technická analýza nehodového děje, kterou lze podat pouze po důkladném znaleckém zkoumání. Tento technický výklad je důležitý pro posouzení, zda se řidič bezprostředně před dopravní nehodou pohyboval vyšší než povolenou rychlostí v daném místě, zda účastník silničního provozu musel náhle změnit směr a rychlost jízdy, zda byl omezen či dokonce ohrožen jiným účastníkem silničního provozu či zda měl dostatečný rozhled a viditelnost před provedeným manévrem apod.⁷⁷

13.1. Podklady pro analýzu dopravní nehody

Analýza dopravní nehody vychází ze spisového materiálu dodaného znalci policií nebo soudem. Tyto podklady lze dělit na objektivní (protokol o nehodě v silničním provozu, plánek fotodokumentace, lékařské zprávy a znalecké posudky z oboru zdravotnictví) a podklady subjektivní (protokol o výpovědi obviněného (obžalovaného), svědka apod.) Analýza má být však založena na podkladech objektivních, nikoli subjektivních. Teprve na podkladě výsledků analýzy se lze vyjádřit o tom, zda dané výpovědi jsou nebo nejsou přijatelné.

⁷⁶ ŠACHL, Jindřich, Zora Šachlová, Richard Mitáš. *Soudní znaleství v silničním provozu*. 1. vydání. Policejní akademie České republiky v Praze, 2020. ISBN 978-80-7251-508-0, s. 35.

⁷⁷ CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-42-3, s. 228.

13.1.1. Ohledání a dokumentace dopravních nehod

Ohledání je ustálený pojem uvedený v § 113 odst. 1 z.č. 141/1961 Sb., tedy i ohledání místa dopravní nehody. Ohledání na místě nehody provádějí policisté, kteří poté zpracují Protokol o nehodě v silničním provozu, plánek, fotodokumentaci a další podklady pro zkoumání znalcem.⁷⁸ Ohledání je dle trestního řádu spojováno s přímým pozorováním, kde se ve výše uvedeném ustanovení § 113 odst. 1 z.č. 141/1961 Sb. uvádí, že: *"Ohledání se koná, mají-li být přímým pozorováním objasněny skutečnosti důležité pro trestní řízení. K ohledání se zpravidla přibere znalec."*⁷⁹

Po příjezdu na místo nehody se zpravidla postupuje v tomto pořadí:

1. Nejprve se vyfotografuje situace v blízkosti dopravní nehody, postavení okolních vozidel, kontejnerů na odpady apod., kdy se zaměří jejich postavení za účelem zjištění případné překážky v rozhledu.
2. Co nejdříve se zadokumentují stopy z nehody (stopy od pneumatik, stopy krve a tělesných tkání, stopy na objektech, oblasti střepin a jiných částí uvolněných z vozidel, vyteklé kapaliny).
3. Ve třetí fázi se přejde k dokumentování poloh vozidel, uvede se jejich typ, barva, výrobní značka, případně typ tahače návěsu nebo přívěsu s počty náprav. (U nových vozidel je vhodné uvést i rok výroby podle OTP kvůli vybavení ABS).
4. Následně se dokumentuje deformace vozdel, stav interiéru (poloha a stav bezpečnostních pásů, airbagů, krevních stop a tkání). Pokud jsou na čelním skle "boule" odeberou se i vzorky vlasů z tohoto místa.
5. Postupně se přejde k samotnému měření výchozích bodů pomocí délkoměrného kolečka. Jako výchozí bod měření se použije např. sloup veřejného osvětlení (s uvedením čísla), osamocený strom, nároží apod.

⁷⁸ ŠACHL, Jindřich, Zora Šachlová, Richard Mitáš. *Soudní znalectví v silničním provozu*. 1. vydání. Policejní akademie České republiky v Praze, 2020. ISBN 978-80-7251-508-0, s. 37, 42.

⁷⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním v posledním znění.

Stejně důležité, jako ohledání přesného místa nehody, je i prohlídka a fotografická dokumentace příslušně dlouhých úseků před místem střetu a nalezení stop brždění, smyku. U nehod na mokré vozovce je důležité zkontrolovat a zadokumentovat stav ojetí dezénů všech pneumatik u všech zúčastněných vozidel.

Pokud jde o autonehodu se zúčastněným nákladním vozidlem, bývá problémem chybějící údaj o nákladu v dokumentaci.

Pokud jsou na místě nehody nějací svědci, je velice důležité od nich zjistit, v jakých místech se v době nehody nacházeli a tento bod zaměřit. Ušetří se tím případné dodatečné zjišťování, které fáze děje nemohl svědek ze svého stanoviště vidět a pouze je dovozuje ze zvuků, které slyšel.

Při řešení otázek, kdo řídil vozidlo, bývá důležitý děj po nehodě. Např. odkud který účastník nehody přišel v případě, že z vozidla vypadl a jeho zranění nebyla natolik vážná, nebo kde přesně osobu našli svědci.

13.2. Nehody s chodci, cyklisty a motocyklisty

Na místě dopravní nehody je důležité zaevidování a fotodokumentace všech účastníků dopravní nehody, pokud se **jedná o chodce**, cyklisty nebo motocyklisty, např. místo nálezů obuvi, helmy, brýlí apod. Dále uvést alespoň odhad výšky postavy a hmotnosti těchto osob. Zjistit oblečení vč. obutí, jejich materiál a barvu (zvláště za snížené viditelnosti je to velmi podstatný údaj). Pokud je znám údaj o špatné chůzi, zraku či sluchu osoby, je to též vhodné zaprotokolovat.

V případě **nehody cyklisty** zkontrolovat funkčnost brzd, osvětlení (zda bylo zapnuté), odrazky (jejich umístění, včetně míry jejich znečištění). Zjistit od svědků, zda cyklista dal znamení o změně směru jízdy pažemi před započítím jízdního úkonu (při objíždění vozidla, překážky na vozovce nebo chodce, případně odbočení). Fotograficky dokumentovat deformace jízdního kola z různých směrů pohledu.

V případě **nehod motocyklistů** zjistit stav přepínačů blinkrů a předepsaného osvětlení. Zeptat se na místě svědků, zda motocykl svítil. V případě, že uvedený účastník nehody zemřel, žádat po lékařích provádějících pitvu, aby předem uvedli

polohu zlomenin v cm od paty až po temeno hlavy zemřelého.

V případě nehod za snížené viditelnosti by měli policisté také zaměřit polohy sloupů veřejného osvětlení a vyznačit, které z nich v době nehody svítily, které svítily občas a které vůbec. Dále je nutné prohlédnout zašpinění (orosení) oken automobilů, jejich světlometů a koncových světilen a takto je vyfotografovat. Bohužel v praxi ne úplně časté, avšak z hlediska svědomitosti, by se policisté měli na místo nehody vrátit za nejbližšího denního světla, a ještě jednou místo ohledat a fotograficky zadokumentovat, protože za snížené viditelnosti se mohly přehlédnout podstatné důkazny.

13.3. Technický experiment znalce

Mnohdy si nelze pro řádné objasnění vzniku a průběhu dopravních nehod vystačit pouze s výsledky ohledání orgánů činných v trestním řízení (zpravidla policistů), které nepřísluší znalcům. Bývá proto nutné za tímto účelem provést na místě další odborná zkoumání za účelem zjištění poznatků, které lze opatřit pouze metodami specifickými pro příslušný obor a odvětví znalecké činnosti, jimiž orgány činné v trestním řízení nedisponují.

Znalec většinou přichází na místo dopravní nehody dodatečně s odstupem týdnů či měsíců poté, co zde již bylo ohledání provedeno, zpravidla se speciální technikou (např. geodetickým přístrojem), kde provádí odbornou činnost, kterou je oprávněn sám provést. Znalec tak provádí tzv. technický experiment, který je oprávněn sám provést v rámci zpracování znaleckého posudku. Může tedy měřit geometrický tvar silnice a jeho okolí, zjišťovat dohlednost účastníka nehody přes překážku, jejíž poloha se od doby nehody nezměnila, měřit adhezní vlastnosti vozovky, pokud se nezměnily od doby dopravní nehody, ověřit adhezní stoupavosti vozidla, akcelerační a decelerační možnosti vozidla v daném místě, či ověřit dosažitelné odstředivé zrychlení vozidla.

O každém znaleckém experimentu je znalec povinen pořádně protokol, jehož

obsahem musí být:

- ✓ úvod, ve kterém se uvede důvod a cíl pokusu,
- ✓ podmínky konání, které zahrnuje místo, čas a atmosférické podmínky,
- ✓ seznam účastníků,
- ✓ použité pomůcky a přístroje. U přístrojů uvede jejich přesné označení, výrobní číslo a v případě, že je nutné přístroj cejchovat, také datum posledního ověření,
- ✓ popis a postup jednotlivých pokusů, které provedl, vstupní podmínky a jejich výsledky,
- ✓ do protokolu přiloží také kopie záznamů z registračních přístrojů.

Tento protokol se přiloží ke znaleckému posudku jako jeho součást.

13.4. Technická prohlídka vozidla

Technická prohlídka vozidla se neomezuje pouze na přímé pozorování, ale provádějí se při ní též různá měření a zkoušky. Zjišťují se tak odpovědi na otázky, zda na vozidle byla technická závada a pokud ano, jak závada vznikla a jak se před tím projevovala. Odborné technické prohlídky havarovaných vozidel probíhají tak, že se z vozidla např. vymontuje jeho důležitá součást (brzdíč, převodka řízení apod.), která se poté podrobuje dalšímu rozboru na odborném pracovišti. Celý postup se přitom fotograficky dokumentuje.⁸⁰

13.5. Technická analýza vzniku a průběhu nehody

V případě, že je znalcem posuzována dopravní nehoda, jejíž příčinou bylo nedání přednosti v jízdě, musí znalec důkladně provést technickou analýzu vzniku a

⁸⁰ ŠACHL, Jindřich, Zora Šachlová, Richard Mitáš. *Soudní znalectví v silničním provozu*. 1. vydání. Policejní akademie České republiky v Praze, 2020. ISBN 978-80-7251-508-0, s. 37-46.

průběhu nehody. Směrodatné v uvedeném případě je prověřit, zda účastník silničního provozu, jež měl povinnost dát přednost jinému řidiči, tuto přednost dal v souladu s pravidly silničního provozu. Dále musí znalec stanovit, zda bylo důsledkem porušení povinnosti dát přednost v jízdě přinucení druhého řidiče s právem přednosti v jízdě změnit směr nebo rychlost jízdy. Ačkoli se tyto závěry odráží v závěru orgánu činném v trestním řízení (zda došlo k porušení zákona, zda je toto porušení v příčinné souvislosti se vzniklým následkem, zda a v jaké míře nese ta která osoba vinu), jedná se o otázku technickou a nikoli právní. Znalec se v dané otázce dále zabývá tím, zda změna směru nebo rychlosti jízdy byla náhlá či pozvolná. Odpovědi na tyto otázky jsou velmi důležité pro stanovení podmínek, za jakých šlo zabránit nehodě a v pozdější fázi trestního řízení k právním hodnocením zavinění jednotlivých účastníků dopravní nehody.

Další možnou příčinou způsobené dopravní nehody je i překročení maximální povolené rychlosti vozidla s právem přednosti v jízdě. Znalcovým úkolem je stanovit, zda by řidič s předností jízdy mohl nehodě zabránit v případě, že by dodržel povolenou rychlost. Posouzení této otázky je důležité pro stanovení reakčního bodu tohoto řidiče. K tomu, aby řidič s právem přednosti jízdy mohl zareagovat na vozidlo rozjíždějící se z vedlejší pozemní komunikace směrem na hlavní silnici, (označováno jako počáteční manévr řidiče z vedlejší vozovky), musí účastník přijíždějící z hlavní pozemní komunikace (účastník s právem přednosti v jízdě), vnímat pohyb rozjíždějícího se vozidla. Za nejnižší možnou hranici vnímání pohybu vozidla je považováno, např. u vozidla vyjíždějícího kolmo na hlavní komunikaci, popojetí o půl metru, aby bylo technicky možné pro řidiče jedoucího po hlavní silnici vozidlo jedoucí z vedlejší silnice vůbec zaregistrovat. Ujetí 0,5 metru vozidla z vedlejší silnice představuje pro řidiče jedoucího po hlavní silnici reakční čas $t = 0,70$ (s). Pokud vozidlo s právem přednosti v jízdě jede rychlostí 90 km/hod, znamená to pak ujetí dráhy $s = 17,67$ (m)⁸¹

⁸¹ CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-42-3, s. 230-231.

13.6. Meze možností znalecké analýzy

Analýza střetu vozidel bývá náročná a znalec se při svém zkoumání může setkat s možnými závažnými záludnostmi. Je třeba poukázat na to, co lze a nelze seriózně odvodit. V této analýze musí znalec vycházet z faktu, že protijedoucí automobily jsou při jejich střetu proti sobě tlačeny silami plynoucími z vlastních předstřetových hybností. To, jak prudce bude po střetu ten který automobil rotovat, závisí na excentricitě rázového impulsu vůči těžišti, jejíž přesná hodnota není známa, protože u automobilů není jednoznačně dána poloha bodu, do něhož lze fiktivně soustředit působení rázových sil, tzv. centrum rázu. Jeho poloha závisí na struktuře konstrukce přídě i na stupni koroze jednotlivých částí automobilů zúčastněných na nehodě. Také určení přesného místa střetu je pro celé hodnocení situace velice důležité a nelze ho určit pouze z konečných poloh vozidel. Místo střetu přirozeně neleží vždy uprostřed mezi konečnými polohami vozidel. Znalec tedy nejprve předběžně určí místo střetu, a to buď z výpovědi osob (svědků, účastníků nehody), nebo odhadem. K dalšímu postupu mu slouží počítačové programy pro analýzu dopravních nehod, kam zadá veškeré zjištěné parametry a jejich hodnoty postupně upravuje tak dlouho, až se automobily postupně dostávají do vzájemného poměru konečných poloh, v jakém skutečně byly po nehodě. Zde ale nastává právě výše zmíněná záludnost. Někdy se lze totiž setkat s tím, že když znalec výše uvedeným způsobem dosáhne uspokojivé shody vzájemného poměru konečných poloh automobilů, prohlásí toto řešení za jediné správné a v tomto bodě ukončí svou analytickou práci. Kdyby se však pokusil o další možná řešení, zjistil by, že existuje celá řada takových řešení a že centrum střetu lze položit kamkoli ve větší oblasti plochy vozovky a k tomu vyhledat "příslušnou" kombinaci reálných hodnot ostatních parametrů.

Jedná se zejména o níže uvedené parametry:

1. parametry známé téměř přesně:

- konečné polohy vozidel,

- rozměry vozidel,
- šířka vozovky a krajnic,

2. parametry známé jen přibližně:

- hmotnost vozidel s posádkou,
- polohy těžišť vozidel,
- rozložení nákladu a tuhost jeho spojení s vozidlem,
- velikost hmotného momentu setrvačnosti,
- ekvivalentní energetická rychlost,
- parametry pérování vozidel a jeho tlumení,

3. parametry zadávané s nedostatečnou spolehlivostí:

- poloha tzv. centra rázu ve vztahu k oběma karoseriím,
- rozložení tuhosti po šířce přídě automobilu a její změny s hlubokou deformací,
- drsnost a rozložení drsnosti po šířce vozovky,
- míra omezení rotace kol vzniklými deformacemi,

4. parametry, které je třeba znát téměř zcela přesně:

- směr pohybu těžiště automobilů před střetem,
- pootočení podélné osy automobilu před střetem vůči směru pohybu těžiště,
- určení náhradní střetové polohy automobilů pro realizaci impulzu rázové síly,
- změny natočení řídicích kol vozidel při pohybu do konečných poloh,
- ve kterém úseku postřetového pohybu se automobil pohyboval smykem a ve kterém úseku byla dráha postřetového pohybu určena okamžitými polohami předních a zadních kol,

5. parametry, jež se někdy nezohledňují:

- změna polohy centra rázu v průběhu trvání silové vazby mezi vozidly, a to jak vůči karoseriím, tak vůči vozovce,

- eventuální změny brzdících sil v době po střetu.⁸²

Komentář autora práce

Nesprávné určení místa střetu na vozovce vždy vede k nesprávnému výsledku o poměrech předstřetových rychlostí. Počítačová aplikace pro analýzu dopravních nehod mnohdy dává zcela klamnou známku přesnosti. Znalec by se tím neměl nechat "uchlácholít", a spokojit se s prvním výstupním výsledkem, protože i v případě, že se dopracuje ke konečnému vyřešení otázky, nemůže mít nikdy jistotu, že uvedené parametry nešly přeskládat a seřadit jinak, čímž by logicky vzešel možný nový, odlišný závěr reálného uskutečnění události. Když se takováto, dalo by se říci, nedbalost spojená s možnou pohodlností znalce, spojí se lživou výpovědí účastníka nehody bez dalších důkazů, které by prokázaly opak, a není tedy možné jinak prokázat skutečnou příčinu nehody (nehodu reálnou), může se snadno stát, že takováto situace povede k obvinění neviného člověka.

14. Řešení otázek nekvalitních znaleckých posudků

Jak již napovídá název kapitoly, tato část práce se bude věnovat otázkám nekvalitních znaleckých posudků. Předmětem této problematiky bude „názorové střetnutí“ odborníků, které bylo publikováno ve čtvrtletníku pro kriminalistickou teorii a praxi č. 3 vydaného Ministerstvem vnitra ČR v roce 2011.

Koncepce dané publikace je postavená na citaci článku „Hodnocení znaleckého posudku“ (Kriminalistika 3/2010) profesorem Musilem, který ve výše uvedeném článku odkazuje na citaci názoru doktora Otakara Motejla k problematice nekvalitních posudků. Na uvedené názory doktora Motejla reaguje doktor Lukáš Křístek (ve svém čase dosažených akademických titulů magistr, inženýr).

⁸² ŠACHL, Jindřich, Zora Šachlová, Richard Mitáš. *Soudní znalství v silničním provozu*. 1. vydání. Policejní akademie České republiky v Praze, 2020. ISBN 978-80-7251-508-0, s. 118-121.

Hlavními odborníky uvedeného diskusního střetu názorů jsou:

JUDr. Otakar Motejl, (10. září 1932 Praha – 9. května 2010 Brno) svého času český právník a politik, první předseda Nejvyššího soudu ČR a první český veřejný ochránce práv.⁸³

Ing. JUDr. Lukáš Křístek, MBA. Od roku 2004 je znalcem pro obor Ekonomika, odvětví ceny a odhady a správa národního majetku.⁸⁴

Po představení účastníků „diskuse“ budou níže interpretovány odcitované názory dvou výše jmenovaných odborníků, přičemž koncepce je postavena na vyjádření názorů doktora Křístka na předem uvedené názory doktora Motejla.

Se vši vážností se ke každému názorovému střetu těchto odborníků dovolím vyjádřit za podpory svých vlastních argumentů.

Názor Otakara Motejla zní:

"Soudní znalci ničí lidské životy! Případy, kdy soudní znalci pochybili, mívají často za následek zpackaný lidský život, jejich odpovědnost je ale téměř nulová... Nekonečné průtahy při vypracování posudků, jejich velmi sporná kvalita, ale také jejich nadužívání, téměř žádné postihy za nepravdivé, špatně nebo pozdě dodané posudky, to všechno je třeba aktuálně řešit ... Trend je takový, že soudci bez znaleckého posudku téměř nerozhodnou. A výsledkem je až taková absurdita, že v podstatě nesoudí soudce, ale znalec."

Lukáš Křístek se k danému pojetí Otakara Motejla vyjádřil následovně:

„Pro jednoduchost diskuse schematicky konstatuji, že Motejl má pravdu.

⁸³Wikipedie Otevřená encyklopedie: Otakar Motejl. [online]. [cit. 8.3.2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Otakar_Motejl.

⁸⁴BDO Česká republika: Home - Naši lidé - Lukáš Křístek. [online]. [cit. 8.3.2022]. Dostupné z: <https://bdo.cz/cs-cz/nasi-lide/lukas-kristek>.

Uvedené případy se dějí v míře větší než malé. Zásadní otázkou, kterou kladu, je: Do jaké míry za tento stav mohou znalci a do jaké míry za tento stav mohou státní úředníci, soudci, jakož i ostatní orgány činné v trestním řízení? Podle mého názoru za nekvalitní znalecké posudky mohou nejen znalci, kteří je píší, ale i státní úředníci, kteří jim to tolerují a nepostihují je, ač by je postihovat mohli a měli. Znalci se chovají tak, jak jim jejich okolí dovolí. Okolí představují příjemci a hodnotitelé znaleckých posudků (včetně soudců). Připomeňme si, jaká je v procesu úloha znalce, a co vlastně je znalecký posudek.“

Doktor Křístek dále odpovídá na jednotlivé výhrady Otakara Motejla, které přímo vycházejí z konceptu soustavy jeho myšlenek uvedených v prvním odstavci:

První výhrada Otakara Motejla:

"Soudní znalci ničí lidské životy! Případy, kdy soudní znalci pochybili, mívají často za následek zpackaný lidský život, jejich odpovědnost je ale téměř nulová..."

Reakce Lukáše Křístka zní:

"Ano, to je pravda, ale soudní znalci nerozhodují, soudní znalci "jen" říkají svůj úsudek. Je to vina toho, kdo rozhoduje. Ať už to jsou soudci či sociální pracovníci, nebo policie. Proč soudci věří znaleckým posudkům? Protože jim chybí být základy odborného vzdělání v dané znalecké problematice. U OČTŘ je situace se skutkovými znalostmi obdobná. Použijeme analogii mezi rozhodnutím soudu a znaleckým posudkem. Proč soudy věří znaleckým posudkům? A proč lidé nevěří rozhodnutím soudů a odvolávají se, dovolávají se a chtějí obnovovat řízení a „ženou to“ k Ústavnímu soudu? Asi pro to, že rozhodnutím nevěří. Má být znalecký posudek hodnověrnější než posudek soudu?"

Problematika z pohledu autora práce:

Nejprve se vyjádřím k textu citovaného Otakarem Motejlem. Já osobně si opravdu nemyslím, že znalci ničí lidské životy, alespoň ne v globálu a už vůbec ne

účelově. Přesto, že znalec je osobou rozdílnou od procesních stran a orgánů činných v trestním řízení, z čehož můžeme vycházet, že znalec je jakousi osobou stojící „vedle trestního řízení“, a tudíž by de facto neměl mít žádný „osobní zájem“ na úspěšné a spravedlivé rozhodnutí soudu, jsem názoru, že znalec, jakožto vzdělaný a zkušený člověk, má na vypracování správného a bezchybného znaleckého posudku, ze kterého vychází reálné skutečnosti, „osobní zájem“ ve smyslu zachování svého dobrého jména. Nikdo, tím spíše nikdo takového významného postavení, nechce přijít o své renomé na základě své špatně vykonané práce. Důvody proč znalci pochybili, a zajisté pochybili v mnoha případech, jsou dle mého názoru spíše charakteru neprecizně odvedené práce policejního orgánu ve smyslu provedení prvotních neodkladných a neopakovatelných úkonů, jakým může být nedbalé ohledání místa činu, nedokonalé vyhledání a zajištění kriminalisticky relevantních stop a v neposlední řadě špatná formulace otázek přibranému znalci. Pokud tedy nemá přibraný znalec předložené bezchybné a úplné podklady pro vypracování posudku, který má vyřešit odborné otázky, není z logiky věci možné, aby podal bezvadný posudek.

Nyní se vyjádřím k názoru doktora Křístka, který reagoval na názor doktora Motejla zcela logicky a správně, avšak ve svém vyjádření ponechal tyto otevřené otázky, na které si dovolím odpovědět: „... *Proč soudy věří znaleckým posudkům? A proč lidé nevěří rozhodnutím soudů a odvolávají se, dovolávají se a chtějí obnovovat řízení a „ženou to“ k Ústavnímu soudu? Asi pro to, že rozhodnutím nevěří. Má být znalecký posudek hodnověrnější než posudek soudu?*“

Začnu odpovědí na otázku: „*Proč soudy věří znaleckým posudkům?*“ Důvod, proč orgány činné v trestním řízení žádají o pomoc znalce je ten, že neumí a ani nemohou porozumět odborným otázkám v mnoha různých oborech. Vyznají se v otázkách právních, nikoli v otázkách ze specializovaných odvětví. Vůbec podstata existence znalců tkví v tom, že v rámci prošetřování trestné činnosti nevyvstávají pouze otázky právní, nýbrž i otázky odborné. Nejsou-li vyřešeny otázky odborné, není v mnoha případech možné odpovědět na otázky právní. Není – li tedy odborně objasněn nějaký jev, nelze ho posléze spojovat s trestnou činností. Pro objasnění této

koncepce uvedu příklad, kdy je nalezena mrtvola bez zjevných zranění. Bez znalců ze soudního lékařství orgán činný v trestním řízení nemůže konstatovat, že na nalezené mrtvole byl spáchán trestný čin např. vraždy. Až provedená soudní pitva je schopna odpovědět na otázky, zda osoba byla např. otrávena, či jiným násilným způsobem zbavena života, anebo zda osoba zemřela přirozeným způsobem. Nyní se vrátím k podstatě otázky: „*Proč soudy věří znaleckým posudkům?*“ Dalo by se jednoduše konstatovat, že soudům „nic jiného nezbývá“. Je to myšleno samozřejmě s velkou nadsázkou. Soudy se samozřejmě řídí volným hodnocením důkazů, a tedy žádná formální pravidla pro to, jak má soud důkazy hodnotit, nejsou stanoveny. Soudce musí vycházet jen ze svého vnitřního přesvědčení. Dle mého názoru by se však soudy měly přiklonit ke znaleckým posudkům ve spojitosti s jinými důkazy. V případě důkazní nouze, kdy znalecký posudek je jediným důkazem, se může v praxi stát, a stává se, že se soud, právě pro nedostatečné nebo žádné odborné znalosti, při svém rozhodování přikloní k výsledku znaleckého posudku. Vystanou-li však v průběhu řízení nové skutečnosti, měl by je soud pečlivě zvážit. Na otázku, zda má být znalecký posudek hodnověrnější než posudek soudu, jsem jednoznačně názoru, že ano, přičemž na hodnověrnosti znaleckého posudku závisí hodnověrnost posudku soudu. Jak již z výše uvedeného vyplývá, soudce nemá potřebné odborné znalosti, proto se ve svém rozhodování ve větší míře opírá o výsledek znaleckého posudku. Pokud nebudou hodnověrné znalecké posudky, nebudou hodnověrné ani posudky soudu.

Druhá výhrada Otakara Motejla:

"Nekonečné průtahy při vypracování posudků, jejich velmi sporná kvalita, ale také jejich nadužívání, téměř žádné postihy za nepravdivé, špatně nebo pozdě dodané posudky, to všechno je třeba aktuálně řešit..."

Reakce Lukáše Křístka zní:

"Jak řešit průtahy při vypracování posudků a jejich spornou kvalitu? Tyto dva body jsou stěžejní při práci znalce. Zákon o znalcích a tlumočnících stanovuje, že

znalec musí posudek vypracovat řádně a ve stanovené lhůtě. Příjemci znaleckých posudků, kteří se domnívají, že znalec nevytvořil posudek řádně (posudek není správný), nebo že nevytvořil posudek včas, ať tuto skutečnost zdokumentovanou oznámí předsedovi krajského soudu, ve kterém má znalec sídlo. A předseda krajského soudu, kterému se sejde více stížností na znalce, ať to řeší jako státní úředník."

Pozn.:

Tato publikace byla vydána v době platnosti zákona č. 36/1967 Sb., který byl zrušen k 1.1.2021 a nahradil ho zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, účinný od 1.1.2021. V aktuálně platném znění zákona č. 254/2019 Sb. je uvedena povinnost znalce vypracovat znalecký posudek, cituji: "...s odbornou péčí, nezávisle, nestranně a ve sjednané nebo stanovené době." V případě porušení tohoto ustanovení by se znalec dopustil přestupku dle § 39 odst. 1, písm. b) z. č. 254/2019 Sb. Od 1.1.2021 dle ust. § 42 odst. 1 z. č. 254/2019 Sb., prověřuje stížnosti a jiné podněty týkající se znalecké činnosti Ministerstvo spravedlnosti, které je správním orgánem dohledu nad všemi znalci, znaleckými kancelářemi a znaleckými ústavu, již nikoli předseda krajského soudu.⁸⁵

Problematika z pohledu autora práce:

K výhradám nekonečných průtahů při vypracovávání posudků znalci, které má Otakar Motejl, vyjadřuji názor, že tyto „nekonečné průtahy“ jsou dle dostupných informací spojeny s nedostatkem znalců v určitých oborech. Nemohu posoudit situaci početního stavu znalců před příchodem platnosti nového zákona o znalcích, ale dle současné situace spojené se změnou zákona patří mezi důvody, pro které znalci ukončují svoji činnost, vysoká náročnost úkolu a odpovědnost, se kterými nekoresponduje odměna, jež je neporovnatelná s odměnou, kterou mohou příslušné

⁸⁵ Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech v posledním znění.

fyzické nebo právnické osoby získat s jinou, neznaleckou činností. Dostupné informace též uvádí, že podstatné zpřísnění regulace znalecké činnosti bez uspokojivého vyřešení odměňování, může trend úbytku znalců ještě prohloubit.⁸⁶ Domnívám se, že právě důvody spojené s úbytkem znalců, se mohou projevit i na průtahu a sporné kvalitě znaleckých posudků.

Třetí výhrada Otakara Motejla:

"Trend je takový, že soudci bez znaleckého posudku téměř nerozhodnou. A výsledkem je až taková absurdita, že v podstatě nesoudí soudce, ale znalec."

Reakce Lukáše Křístka zní:

"...náprava této kritiky leží spíše na soudcích než na znalcích. Znalci řeší otázky, které jim zadavatel zadá. Pokud jsou otázky právní, odpovídají na otázky právní. Samozřejmě, že je to špatně, ale znalci nemají moc povědomostí o procesním právu, bohužel." ⁸⁷

Problematika z pohledu autora práce:

V tomto bodě se naptosto ztotožňuji s názorem doktora Křístka. Pokud by orgány činné v trestním řízení "nenutili" znalce odpovídat na jejich chybně položené právní otázky, které je přímo navádí k tomu, aby se ve své odpovědi vyjádřili k právnímu hodnocení, nevytvářeli by dojem, že jaksi "fušují" do práce soudců.

⁸⁶ *Advokátní deník online: Nedostatek znalců ohrožuje justici, je potřeba nová koncepce odměňování.* [online]. [cit. 4.11.2021]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/12/16/nedostatek-znalcu-ohrozuje-justici-je-potreba-nova-koncepce-odmenovani/>.

⁸⁷ KŘÍSTEK, Lukáš. *Čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi: Kdo může za nekvalitní znalecké posudky-názor znalce.* MVČR OPK 3/2011, s. 200-202.

Závěr

Odborníci svého druhu by měli pracovat se svými znalostmi, které uplatňují (a dostali tu příležitost je uplatňovat) v podobě znalecké činnosti, jako s určitým posláním. Stejně tak, jako chodíme za lékaři s žádostí o pomoc a věříme, že využijí svých znalostí a všech dostupných prostředků lékařské vědy, aby nám pomohli, se obracíme na orgány policie v případě, že jsme se stali obětí trestné činnosti a vkládáme v ně, jakož i v celé trestní řízení, důvěru, že dojdou spravedlivého rozřešení. Bohužel ne vždy se tak stává a k omylům a pochybením, které začínají již od samotného zjištění, že došlo nebo mohlo dojít k trestnému činu až po samotné hlavní líčení, v některých případech skutečně dochází. Právě proto je důležité uvědomit si, že každá trestní událost i okolnost, za které se odehrála, je případ od případu jiná a nelze se spoléhat pouze na teoreticky naučené příručky. Důležité je, hlavně ve zvlášť závažných případech, jednat instinktivně se zapojením logiky a v neposlední řadě s předvídavostí, bez níž by nebylo možné přijít na různá vodítka směřující na správnou cestu pro nalezení pravdy. Samozřejmě pouze smysly, intuice a logika v odhalování trestných činů nestačí, proto je zapotřebí využít veškerých možností, které nám poskytuje moderní věda a technika.

Stejně tak příbraní znalci by měli raději přiznat, že například vlivem nedostatku relevantních podkladů, či nově objevené vědy a techniky, která je ještě tzv. "v plenkách", nebo z důvodu jiných okolností, nemohou a nejsou schopni odpovědět na kladené otázky a objasnit tak reálný stav věci. Znalci by si měli být vědomi toho, že jejich pomoc, která tkví v kvalitně provedené práci, je mnohdy poslední nadějí k nalezení pravdy, a právě nalezení reálného stavu věci je celým smyslem trestního řízení.

Nejen znalci, ale i soudy ve svém rozhodování, by měly věci posuzovat svědomitě a s maximální péčí. Jestli můžeme o nějaké práci říci, že je rutinní, tak v soudnictví to určitě neplatí. Pokud i přesto soudci při svém rozhodování v trestních věcech zvolí takovýto přístup, nelze se divit, že je mnohdy těžké dovolat se spravedlnosti.

A nyní polemizuji nad otázkou: „Je lepší rozhodovat na základě sice neověřitelného, leč alespoň nějakého znaleckého posudku, jehož chybným vyhodnocením může být způsobena křivda na člověku, či raději takový posudek nemít a rozhodovat se pouze na základě jiných materiálních důkazů, výpovědích a vlastní intuici?“ Obávám se, že nebude jednoduché odpovědět, protože by jakákoli z odpovědí vedla k mnoha dalším diskusím vyvracejícím jednu či druhé závěry.

"Věda má svůj smysl, pokud se chápe jako cesta k pravdě a pravda jako dobro člověka" ⁸⁸

- Jan Pavel II.

⁸⁸ *Citáty slavných osobností – Jan Pavel II.* [online]. [cit. 10.3.2022]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/jan-pavel-ii/>.

Seznam použitých pramenů:

Odborná literatura (knižní tisk, internetová):

BĚLOHLÁVEK, J. Alexander a Renáta Hátová. *Znalci v mezinárodním prostředí v soudním řízení civilním a trestním v rozhodčím řízení a investičních sporech*. První vydání. Nakladatelství C. H. Beck Praha, 2011. ISBN 978-80-7400-395-0.

FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-063-9.

CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-42-3.

KONRÁD, Zdeněk. *Některé zvláštní způsoby dokazování kriminalistické problémy teorie a praxe*. Praha 2017. ISBN 978-80-7251-477-9.

KŘÍSTEK, Lukáš. *Čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi: Kdo může za nekvalitní znalecké posudky-názor znalce*. MVČR OPK 3/2011.

MUSIL, Jan. *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení a teorie kriminalistické expertizy*. Monographia XX. Univerzita Karlova Praha, 1974.

MUSIL, Jan, Zdeněk Konrád a Jaroslav Suchánek. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004-xxiii. ISBN 80-7179-878-9.

NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní akademie České republiky v Praze*. Praha: ABOOK s.r.o. 2017. ISBN 978-80-906974-0-9.

NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4

PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. I. Vydání, MV ČSSR, š.o. KŠS, Praha 1972. evid. č. K-4017/20-71-F.

PRERAD, Vladimír a Miroslav Vychodil. *Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1990. ISSN 0323-0619.

STRAUS, Jiří a Zdeněk Krejčí. *Forezní vědy, právo, kriminalistika: K věrohodnosti znaleckého posudku*. Vědecké studie a analýzy [online], 2019, roč. 4. ISSN 2533-4387, s. 99. [cit. 14.2.2022]. Dostupné z: <http://www.vsfs.cz/periodika/forezní-vedy-2019-2-01.pdf>.

STRAUS, Jiří, Viktor Porada a kol. *Teorie, metody a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-666-8.

ŠACHL, Jindřich, Zora Šachlová a Richard Mitáš. *Soudní znaleství v silničním provozu*. 1. vydání. Policejní akademie České republiky v Praze, 2020. ISBN 978-80-7251-508-0.

VICHLENDÁ, Milan. *Kriminalistika*. Karviná, 2011. Studijní opora. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., s. 271. [online]. [cit. 4.11.2021]. Dostupné z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>

VYCHODIL, Miroslav. *Rekonstrukce trestného činu*. I. Vydání, MV ČSSR, š.o. KŠS, Praha 1972. evid. č. K-4017/20-71-F.

Zákony a vyhlášky:

Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním v posledním znění*.

Zákon č. 254/2019 Sb. *o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech v posledním znění*.

Zákon č. 90/2012 Sb., *o obchodních společnostech a družstvech v posledním znění*.

Zákon č. 372/2011 Sb., *o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování v posledním znění*.

Nález ústavního soudu Jménem republiky, III. ÚS 299/06 ze dne 30.4.2007: K hodnocení důkazu znaleckým posudkem soudem v trestním řízení, N 73/45 SbNU 149. [online]. [cit. 14.2.2022]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz>.

Vyhláška č. 504/2020 Sb., *Vyhláška o znalečném*.

Internetové zdroje

Advokátní deník online: Nedostatek znalců ohrožuje justici, je potřeba nová koncepce odměňování. [online]. [cit. 4.11.2021]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/12/16/nedostatek-znalcu-ohrozuje-justici-je-potreba-nova-koncepce-odmenovani>.

BDO Česká republika: Home - Naši lidé - Lukáš Křístek. [online]. [cit. 8.3.2022]. Dostupné z: <https://bdo.cz/cs-cz/nasi-lide/lukas-kristek>.

Citáty slavných osobností – Jan Pavel II. [online]. [cit. 10.3.2022]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/jan-pavel-ii/>.

Iurium wiki: Dokazování v trestním řízení [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: wiki.iurium.cz/w/Dokazování_v_trestním_řízení.

MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku* [online]. MVČR, 2010. [cit. 10.1.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>.

Policie České republiky-Kriminalistický ústav. [online]. [cit. 19.2.2022]. Dostupné z: policie.cz/kriminalisticky-ustav-praha-expertizni-obory.aspx.

STRAUS, Jiří. *Zkušenosti ze znalecké praxe ve forenzní biomechanice.* Ministerstvo vnitra České republiky. 2-2008. [online]. [cit. 5.3.2022]. Dostupné z: mvcr.cz/clanek/zkusenosti-ze-znalecke-praxe-ve-forenzni-biomechanice.asp

ŠEVČÍK, Ondřej, Daniel Mrázek a Zuzana Marková. *Český rozhlas – Dnešní Plus-26.10.2020.* [online]. [cit. 5.8.2022]. Dostupné z: mujrozhlas.cz/dnesni-plus/novi-kyberkriminaliste-se-tezko-shani.

TOLAR, Ondřej. *iDNES.cz/zpravodajství. Krimi. U Kmetiněvsi vraždil školák.* [online]. [cit. 7.8.2022]. Dostupné z: ldnes.cz/zpravy/cerna-kronika/dna-u-kmetinevsi-vrazdil-skolak.A040910_133224_krimi_ton.

TrestOnline.cz. Forenzní biomechanik prof. Jiří Straus: „Nejčastěji řeším pády z výšky“. [online]. [cit. 15.8.2022]. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/rozhovory-nazory/forenzni-biomechanika-s-prof-strausem/>.

Wikipedie Otevřená encyklopedie: Otakar Motejl. [online]. [cit. 8.3.2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Otakar_Motejl.